

Н. М. Костриця, І. Є. Зозуля

РОЗВИТОК МОНОЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ В ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ

Міністерство освіти і науки України
Національний університет біоресурсів і природокористування України
Вінницький національний технічний університет

Н. М. КОСТРИЦЯ
І. Є. ЗОЗУЛЯ

РОЗВИТОК МОНОЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ В ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ

Навчальний посібник

Вінниця
ВНТУ
2020

УДК 811.161.2(072):378-057,87
К72

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Національного університету біоресурсів і природокористування України
(протокол № 4 від 26.11.2019 р.)*

Рецензенти:

С. П. Гриценко, доктор філологічних наук, доцент кафедри загального мовознавства, класичної філології та неоелліністики Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка;

Т. М. Мішеніна, доктор філологічних наук, професор кафедри української мови Криворізького державного педагогічного університету;

В. Д. Шинкарук, доктор філологічних наук, професор, кафедри української та класичних мов Національного університету біоресурсів і природокористування України.

Костриця, Н. М.

К72   **Розвиток монологічного мовлення в іноземних студентів :**
навчальний посібник / Н. М. Костриця, І. Є. Зозуля. – Вінниця :
ВНТУ, 2020. – 109 с.

Навчальний посібник містить матеріали різної складності для розвитку та формування стійких мовленнєвих навичок монологічного мовлення в іноземних студентів підготовчого відділення та 1–2 курсів навчання. Подано тексти та лексико-граматичні конструкції, які спрямовані на удосконалення комунікативних якостей монологічного мовлення студентів-іноземців на рівні навчання В 1 – В 2 та ознайомлення їх з культурою України, її традиціями, природними багатствами, життєвим укладом, системою освіти, видатними українськими постатями та вченими. Пропонований посібник можна використовувати як в аудиторії під керівництвом науково-педагогічного працівника, так і для самостійної роботи іноземних студентів.

УДК 811.161.2(072):378-057,87

ЗМІСТ

ВСТУП	4
ЧАСТИНА І. ЗАГАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ ПРО УКРАЇНУ	5
Тема 1. Київ – столиця України.....	5
Тема 2. Найбільші міста України	7
Тема 3. Державна символіка України	10
Тема 4. Визначні місця України	12
Тема 5. Система освіти в Україні	16
Тема 6. Найвідоміші українські університети.....	18
Тема 7. Транспортна система України.....	21
Тема 8. Спорт в Україні.....	25
Тема 9. Як українці проводять вільний час	28
ЧАСТИНА ІІ. НАЙВІДОМІШІ ЛЮДИ УКРАЇНИ	31
Тема 1. Ігор Сікорський – видатний український авіаконструктор.....	31
Тема 2. Відомий український інженер – Борис Патон	33
Тема 3. Тарас Григорович Шевченко.....	35
Тема 4. Микола Іванович Пирогов	37
Тема 5. Видатні українські жінки.....	39
Тема 6. Лебедєв Сергій Олексійович – видатний український вчений-інформатик.....	43
Тема 7. Вернадський Володимир Іванович – гордість України.....	45
Тема 8. Іван Пулюй – перший український фізик зі світовим ім'ям	48
Тема 9. Амосов Микола Михайлович – людина-легенда	50
ЧАСТИНА ІІІ. ПРИРОДНІ БАГАТСТВА УКРАЇНИ	53
Тема 1. Клімат України.....	53
Тема 2. Чорне море.....	55
Тема 3. Азовське море	57
Тема 4. Найбільші річки України	59
Тема 5. Корисні копалини України	62
Тема 6. Карпати	65
Тема 7. Рослинний світ України	68
Тема 8. Цікаві факти про лікарські рослини України	71
Тема 9. Тваринний світ України	74
ЧАСТИНА ІV. ТРАДИЦІЙНА КУЛЬТУРА УКРАЇНИ	79
Тема 1. Пори року	79
Тема 2. Народний календар українців.....	81
Тема 3. Дні тижня.....	85
Тема 4. Українські традиційні страви	87
Тема 5. Українські традиційні напої	90
Тема 6. Національний одяг українців.....	92
Тема 7. Найвідоміші українські свята.....	97
Тема 8. Відпочинок у Карпатах	99
Тема 9. Особливості українського менталітету	103
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	106

ВСТУП

Адаптація студентів-іноземців до нового культурного середовища супроводжуються певними труднощами, які пов'язані з незнанням української мови й нерозумінням культури, традицій та менталітету українців. Тому проблема викладання курсу «Українська як іноземна» у вищій школі наразі залишається актуальною через розмаїття думок, відображених у підручниках, посібниках та інших навчальних матеріалах останніх років.

Посібник повністю відповідає вимогам «Програми з української мови як іноземної: рівень В 1 – В 2», рекомендованої Міністерством освіти і науки України. Матеріал навчального посібника «Українська мова для іноземців» підпорядкований основним завданням та меті викладання української мови як іноземної. Зокрема, має задовольнити комунікативні потреби іноземних громадян у ситуаціях щоденного спілкування, пов'язаних з побутовою, частково з соціально-культурною та країнознавчою сферами та сформуванню у них мовну, мовленнєву та комунікативну компетентність.

Структура навчального посібника багатопланова, гармонійно поєднує високу абстракцію й конкретні деталі. Матеріал у посібнику розподілено на 4 частини: 1. Загальна інформація про Україну, 2. Найвідоміші люди України, 3. Природні багатства України, 4. Традиційна культура України. Кожна частина навчального посібника представлена дев'ятьма темами, які спрямовані на розширення знань іноземних студентів про Україну, її державні символи, систему освіти, спорт, відпочинок, транспортні засоби для пересування, визначних українських науковців, інженерів, поетів, лікарів, клімат, моря і річки, рослинний і тваринний світи, народний календар, національні свята і одяг, традиційні страви і напої.

Кожна тема навчального посібника містить текст, який супроводжується системою запитань і завдань, орієнтованих на змістові та структурно-функціональні характеристики тексту. Завдання до кожної теми базуються на лексико-граматичних вправах, містять ілюстративний супровід, таблиці, тексти і вправи для самостійної роботи. Кожна тема у навчальному посібнику є логічним продовженням як теоретичного, так і практичного навчального матеріалу. Посібник може бути використаний студентами як під час практичних занять, так і в позааудиторній роботі.

ЧАСТИНА І

ЗАГАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ ПРО УКРАЇНУ

Тема 1

КИЇВ – СТОЛИЦЯ УКРАЇНИ

Завдання 1. З'ясуйте значення нових слів та запишіть їх у зошит.

Берег, легенда, купець, століття, посольство, хрещення, каштан, герб, тканина, переліт, машинобудування, металургія, метрополітен, довжина, глядач, пам'ятка, архітектура, гість, гармонія.

Могутній, незалежний, демократичний, адміністративний, промисловий, залізний, шосейний.

Засновувати, виготовляти, шити, виробляти, друкувати, здійснювати, відчувати.

Завдання 2. Утворіть форми доконаного виду від дієслів недоконаного виду. Запишіть видові пари в зошит.

ЗРАЗОК: отримувати – отримати.

Засновувати, будувати, називати, співати, виготовляти, шити, друкувати, виробляти, здійснювати, знайомитися, відпочивати, відчувати.

Завдання 3. Прочитайте текст. Напишіть номінативний план до тексту.

Київ – одне з найбільших, найстаріших і найкращих міст України. Місто розташоване на берегах Дніпра. Києву більше ніж 1500 років. Здавна існує легенда, що Київ заснували три брати – Кий, Щек, Хорив та їхня сестра Либідь. Брати стали над Дніпром і найстарший сказав, що саме тут вони побудують місто для себе та приїжджих купців. І назвали вони це місто Київ. У IX–XII століттях місто було столицею могутньої держави – Київської Русі.

Сьогодні **Київ** – це столиця незалежної демократичної держави України. Населення міста – три мільйони жителів. **Київ** – політичний і адміністративний центр України. У місті працює Президент, Уряд і Верховна Рада (Парламент) держави, є посольства різних країн. Серцем Києва називають Хрещатик – центральну вулицю міста. За легендою цю назву вона отримала тому, що колись давно під час хрещення Русі по ній ішли люди до Дніпра. Ще одним символом Києва є каштани. Вони зображені на гербі міста, про них співають пісні.

Київ – також промисловий центр країни. Тут виготовляють машини, тролейбуси, телевізори, фотоапарати, ліки тощо. У місті є багато заводів та фабрик, де шиють одяг та взуття, друкують книги, виробляють тканини.

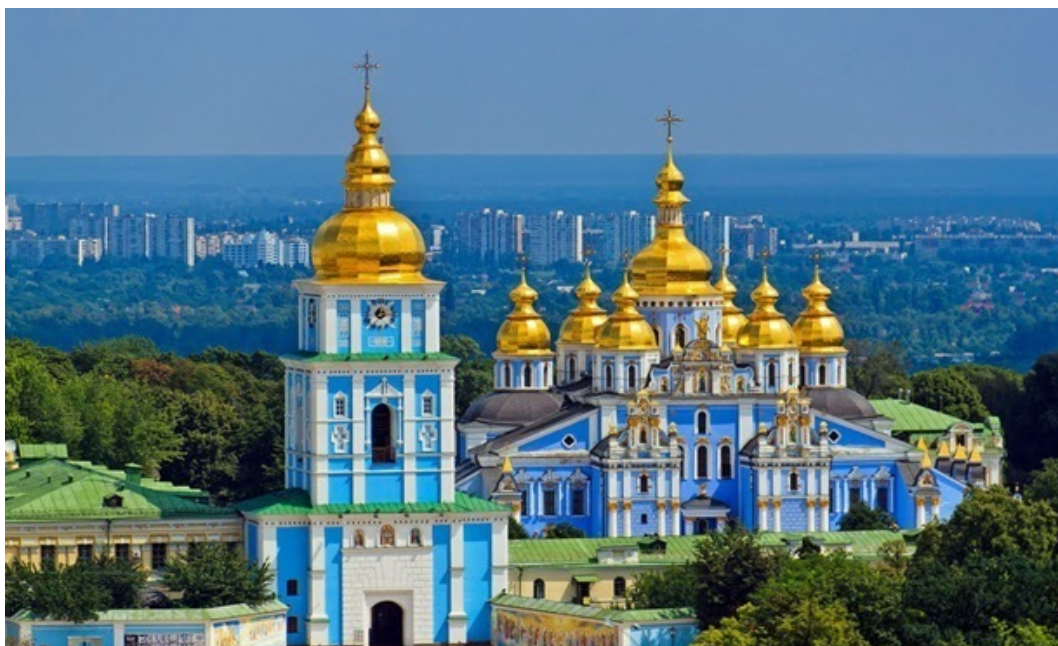
Київ – великий транспортний вузол: залізні та шосейні дороги; річковий порт; міжнародний аеропорт у Борисполі й аеропорт Жуляни, що здійснює перельоти всередині країни; великий центр машинобудування, металургії, легкої й поліграфічної промисловості. З 1960 року діє метрополітен, що складається з трьох ліній, загальна довжина яких 56,5 км.

Київ – це науковий центр держави, адже тут працює Академія наук України і є найкращі українські університети: Національний університет імені Тараса Шевченка, Києво-Могилянська академія, Київський національний авіаційний університет та інші.

Київ – культурний центр. У місті багато театрів, кінотеатрів, бібліотек, музеїв, концертних залів, де глядачі можуть познайомитися з національною культурою.

Найкращі пам'ятки архітектури у Києві – це Софія Київська, Києво-Печерська лавра та Золоті Ворота.

Київ – дуже гарне місто, тому кияни та гості столиці відпочивають тут із задоволенням. Київ красивий у будь-яку пору року. Наприклад, побувавши в столиці України навесні, ви відчуєте ту чудову гармонію природи та архітектури, якою так славиться місто.

Завдання 4. Дайте відповіді на запитання.

1. Яка історія заснування міста Києва?
2. Столицею якої держави на сьогодні є Київ?
3. Чому центральна вулиця Києва називається Хрещатик?
4. Як називаються найкращі українські університети, що знаходяться в Києві?

5. Чому Київ називають великим транспортним вузлом країни?
6. Як у Києві можна провести вільний час?

Завдання 5. Вставте необхідні слова за змістом відповідно до тексту.

1. У IX–XII століттях місто було столицею могутньої ... – Київської Русі.
2. ... міста – 3 мільйони жителів.
3. Каштани теж є ... Києва.
4. У місті Києві є багато заводів та ... .
5. Київ красивий у будь-яку пору ... .

Завдання 6. Напишіть розповідь про столицю вашої рідної країни (до 20 речень).

Тема 2

НАЙБІЛЬШІ МІСТА УКРАЇНИ

Завдання 1. З'ясуйте значення нових слів і словосполучень та запишіть їх у зошит.

Область, населення, мешканець, площа, осередок, заклад, узбережжя, чисельність, промисловість, філармонія, консерваторія, цирк, училище, фестиваль, рейтинг, спадщина, звання.

Адміністративний, науковий, культурний, державний, міський, машинобудівний, нафтопереробний, харчовий, сучасний, політичний, фінансовий, космічний, діловий, драматичний, міжнародний, туристичний.

Знаходиться, проживати, діяти, проводитися, налічуватися, вважатися, сягати.

Залізничний вузол, оперний театр, навчальний заклад, структурний підрозділ, регіональне відділення, Спілка композиторів, палац культури, пам'ятка культури, інвестиційна привабливість, органна музика, камерна музика, чільне місце.

Завдання 2. Утворіть від поданих іменників прикметники. З підкресленими словами утворіть речення.

ЗРАЗОК: схід – східний, Харків – харківський, наука – науковий.

Світ, дослідник, картина, освіта, торгівля, море, хімія, музика, нація, історія, привабливість.

Завдання 3. Прочитайте текст. Підберіть синоніми до підкреслених у тексті слів.

Харків – місто на сході України, адміністративний центр Харківської області. Населення – півтора мільйона осіб, площа міста – 350 тисяч км² (квадратних кілометрів). Зараз це друге за кількістю мешканців місто України.

Харків – це великий науковий, культурний, промисловий і транспортний осередок України. У місті діє 60 науково-дослідних інститутів, 30 вищих навчальних закладів, 8 музеїв, міська картинна галерея, 7 державних театрів і десятки недержавних, 80 бібліотек.

Одеса – місто, яке розташоване на берегах Чорного моря; адміністративний центр Одеської області; культурний, освітній, науковий, туристичний та торговий осередок України. Одеса також є найбільшим морським торговим портом у країні, великим автомобільним та залізничним вузлом. За кількістю людей, що проживають на території Одеси, вона є третім у країні містом після столиці держави Києва та великого мегаполісу Харкова. В Одесі проживає понад мільйон осіб. В Одесі діють: машинобудівна, хімічна, нафтопереробна, харчова та легка промисловості. Також налічується 37 вищих навчальних закладів, шість театрів, вісім кінотеатрів, філармонія, цирк, музеї, галереї тощо.

У сучасній Україні, так само як й упродовж усієї своєї історії, **Дніпро** є одним з найвизначніших політичних, промислових, фінансових, наукових та культурних центрів. За чисельністю населення Дніпро є четвертим містом в Україні після Києва, Харкова та Одеси. Дніпро – космічна та ділова столиця України. Дніпро є одним із 6 міст України, де працює оперний театр та консерваторія, структурним підрозділом якої є музичне училище, що діяло в місті з початку ХХ століття. У місті також діє обласна філармонія, регіональне відділення Спілки композиторів. Діють два драматичні театри. Також працює 5 палаців культури. У будинку органної і камерної музики проводяться міжнародні органні фестивалі, проводяться концерти органної і камерної музики, кількість відвідувачів сягає 30 тисяч слухачів у місяць. Це культурний осередок Дніпра.

Львів – адміністративний центр Львівської області, національно-культурний та освітньо-науковий осередок країни, великий промисловий центр і транспортний вузол. Місто Львів в Україні вважають столицею Галичини та усієї Західної України. За чисельністю населення – сьоме місто країни. У ньому проживає біля 800 тисяч людей. Історичний центр Львова включено до списку Світової спадщини ЮНЕСКО. У місті знаходиться найбільша кількість пам'яток архітектури в Україні. З 2009 року Львів отримав звання Культурної столиці України. Місто час від часу посідає перші місця в рейтингах туристичної та інвестиційної привабливості.

м. Дніпро

м. Харків

м. Одеса

м. Львів

Завдання 4. Дайте відповіді на запитання.

1. Яке місто є другим за кількістю населення після Києва в Україні?
2. У якому місті України діє машинобудівна, хімічна, нафтопереробна, харчова та легка промисловості?
3. Яке місто є космічною та діловою столицею України?
4. Історичний центр якого міста занесено до списку Світової спадщини ЮНЕСКО?
5. Яке з міст України знаходиться на сході?
6. Де в Україні знаходиться найбільший морський порт?
7. Яке місто славиться театрами, палацами культури, будинком органної та камерної музики?
8. Яке звання надано місту Львову у 2009 році?

Завдання 5. Підберіть іменники до поданих прикметників, утворюючи словосполучення. Запишіть їх у зошит.

науково-дослідний	спадщина
транспортний	театр
чорноморський	підрозділ
драматичний	фестиваль
музичний	заклад
міжнародний	інститут
архітектурний	училище
світовий	узбережжя
навчальний	пам'ятка
структурний	осередок

Завдання 6. Напишіть розповідь про найбільші міста вашої рідної країни (до 20 речень).

Тема 3

ДЕРЖАВНА СИМВОЛІКА УКРАЇНИ

Завдання 1. З'ясуйте значення нових слів та запишіть їх у зошит.

Символ, асоціація, герб, гімн, стяг, прапор, смуга, сполучення, поле, предки, Конституція, честь, подія, нива, зміст, постанова, тризуб, щит, змагання, редакція, закон, слава, воля.

Державний, давній, горизонтальний, сучасний, незалежний, пшеничний, ясний, золотий, визвольний, офіційний.

Викликати, нагадувати, колоситися, вибирати, вкладати, визнавати, затверджувати, ухвалювати, вмирати.

Завдання 2. Утворіть від поданих дієслів безособові форми.

ЗРАЗОК: прочитати – прочитано, зробити – зроблено.

Вибрати, визнати, ухвалити, затвердити, закріпити, зобразити, передати.

Завдання 3. Прочитайте текст. Поясніть значення словосполучень: пшеничне поле, ясне сонечко, золота нива, визвольні змагання.

Державними символами України є Державний Прапор України, Державний Герб України та Державний Гімн України.

Державний Прапор України – це стяг із двох рівновеликих горизонтальних смуг синього й жовтого кольорів. Українське сполучення цих двох кольорів – одне з найдавніших серед сучасних національних прапорів, що мають різні країни світу. Які асоціації викликають ці кольори? Синій колір – це колір чистого неба, а жовтий колір нагадує пшеничне поле, що колоситься під ясным сонечком. Напевно саме з цієї причини предки українців вибрали такі кольори для їхнього прапора. 28 січня 1992 року синьо-жовтий стяг став Державним Прапором України. Ця подія закріплена у 20-ій статті Конституції України. Прапор – це честь нашої держави. Синє небо над золотою нивою – ось який зміст вкладає у наш час у національні кольори кожен українець.

Верховна Рада України 19 лютого 1992 року затвердила своєю постановою **Державний Герб** незалежної України – золотий Тризуб на синьому щиті. Цей герб – це національний символ українців часів визвольних змагань ХХ століття.

Державний Гімн України – один із головних державних символів України поряд із прапором і гербом. Пісня «Ще не вмерла України і Слава, і Воля» є державним гімном: слова Павла Чубинського, музика Михайла Вербицького. Текст гімну затверджено Законом України «Про Державний Гімн України» 6 березня 2003 року. Офіційна музична редакція ухвалена Верховною Радою 15 січня 1992 року.

Завдання 4. Дайте відповіді на запитання.

1. Які державні символи України ви знаєте?
2. Які кольори представлені на прапорі України? Чому саме ці кольори?
3. Як виглядає Державний Герб незалежної України?
4. Яка пісня є Державним Гімном України? Хто її написав?

Завдання 5. Прочитайте гімн України. Дайте відповідь на запитання: Про що гімн України? Як ви зрозуміли його зміст?

Гімн України

Ще не вмерла України ні слава, ні воля.
Ще нам, браття українці, усміхнеться доля.
Згинуть наші вороженьки, як роса на сонці,
Запануєм і ми, браття, у своїй сторонці.
Душу й тіло ми положим за нашу свободу,
І покажем, що ми, браття, козацького роду.
Станем, браття, в бій кривавий від Сяну до Дону,
В ріднім краю панувати не дамо нікому;
Чорне море ще всміхнеться, дід Дніпро зрадіє,
Ще у нашій Україні доленька наспіє.
Душу, тіло ми положим за нашу свободу,
І покажем, що ми, браття, козацького роду.
А завзяття, праця щира свого ще докаже,
Ще ся волі в Україні піснь гучна розляже,
За Карпати відоб'ється, згомонить степами,
України слава стане поміж ворогами.
Душу, тіло ми положим за нашу свободу,
І покажем, що ми, браття, козацького роду.

Завдання 6. Напишіть розповідь про державну символіку вашої рідної країни (до 20 речень).

Тема 4

ВИЗНАЧНІ МІСЦЯ УКРАЇНИ

Завдання 1. З'ясуйте значення нових слів і словосполучень та запишіть їх у зошит.

Спадщина, чудеса, пам'ятник, замок, фортеця, стан, руїна, багатонаціональність, різноманіття, конструкція, відбиток, пагорб, селище, уява, шедевр, перлина, купюра, споруда, гетьман, печера, заповідник, озеро,

каньйон, долина, нарцис, цвітіння, килим, краса, мистецтво, століття, гектар, власник, магнат, став, водоспад, шлюз, каскад, скеля, грот, павільйон, альтанка, скульптура, дані.

Унікальний, особливий, середньовічний, славетний, красивий, легендарний, масовий, незвичайний, античний, штучний.

Знаходити, позначатися, зберігати, зображати, слугувати, розташовувати, вражати, покриватися, приїжджати, відвідувати.

Перша половина, дендрологічний парк, матінка-природа, рукотворні чудеса, названий на честь, епоха ренесансу.

Завдання 2. Утворіть ступені порівняння (вищий та найвищий) від поданих прикметників.

ЗРАЗОК: особливий – особливіший – **найособливіший**.

Різноманітний, великий, хороший, старий, улюблений, красивий, масовий, славетний.

Завдання 3. Прочитайте текст. Випишіть із тексту дієприкметники. Поясніть, як вони утворилися.

Культура України багата своєю історичною спадщиною, а також природними чудесами. По всій території країни можна знайти різноманітні пам'ятники культури України.

За даними істориків, на території України існує понад 5000 замків. Кожен з них по-своєму унікальний і особливий. Деякі із замків і фортець знаходяться в кращому стані, від деяких залишилися лише руїни. В Україні знаходяться близько 20-ти живих пам'ятників архітектури Київської Русі. На різноманіття архітектурних конструкцій вплинула багатонаціональність України. Багато українських замків зберігають відбитки культури різних країн, а саме: Австрії, Угорщини, Польщі, Литви, Росії, Туреччини.

Найбільша кількість замків зберігається у західній частині України. Один з найстаріших замків знаходиться у Львівській області. Це **Одеський замок**, який розташований на пагорбі біля селища Олесько. Інші середньовічні шедеври також здатні вразити уяву відвідувачів: це і **Ужгородський замок**, і **замок Кам'янець-Подільського**, перлина епохи ренесансу – **замок у селі Підгірці**, **Луцький замок** зображений на купюрі 200 гривень, **Меджибзький замок**, який у свій час був однією з улюблених споруд славетного гетьмана Богдана Хмельницького.

Прикладом чудес природи може слугувати Тернопільська область, де розташована друга за довжиною печера у світі. Безперечно, найкрасивіші місця України нам подаровані, звичайно ж, матінкою-природою. До її чудес можна віднести **заповідник «Асканія-Нова»** (Херсонська область), **озера Світязь** (Волинь) і **Синевир** (Закарпаття), **Дністровський каньйон** (знаходиться відразу в 4 областях країни) та багато інших.

Заповідник Асканія-Нова

Ще одним чудом України є легендарна **Долина нарцисів**, яка вражає усіх відвідувачів своєю красою. Масове цвітіння тут зазвичай починається в першій половині травня й триває близько двох тижнів (точна дата залежить від погоди). Земля покривається білим килимом із квітів незвичайної краси, подивитися на який приїжджають тисячі туристів.

Долина нарцисів

Дендрологічний парк Софіївка – одне з найкрасивіших рукотворних чудес України, пам'ятник світового садово-паркового мистецтва кінця XVIII століття. Парк займає близько 180-ти гектар. Щороку його відвідують понад 500 тисяч людей. Власник міста Умані, польський магнат Станіслав Потоцький, у 1796 році заснував Софіївку і назвав її на честь його дружини Софії Віт-Потоцької. Тут можна побачити багато штучних басейнів та ставів, шлюзи, водоспади, каскади, підземну ріку Ахеронт (завдовжки 224 метри). Парк прикрашають скелі, гроти, павільйони, альтанки й антична скульптура.

Софіївський парк

Завдання 4. Дайте відповіді на запитання.

1. Чим багата культура України?
2. Скільки замків існує на території України за даними істориків?
3. Відбитки культури яких країн зберігають деякі замки України?
4. У якій частині України зберігається найбільша кількість замків? Як вони називаються?
5. У якій області України знаходиться друга за довжиною печера у світі?
6. Які найкрасивіші місця України можна відвідати?
7. Чим вражає відвідувачів легендарна долина нарцисів?
8. Чим відомий дендрологічний парк Софіївка?

Завдання 5. Вставте у речення пропущені слова. Використовуйте слова для довідок.

1. По всій території країни можна знайти різноманітні ... культури України.
2. Деякі з замків і фортець знаходяться в кращому стані, від деяких залишилися лише ... .
3. Луцький замок зображений на ... 200 гривень.
4. Найкрасивіші ... України нам подаровані, звичайно ж, матінкою-природою.
5. Софіївський парк прикрашають скелі, гроти, павільйони, альтанки і антична ... .

Слова для довідок: місця, руїни, купюра, пам'ятники, скульптура.

Завдання 6. Напишіть розповідь про визначні місця вашої рідної країни (до 20 речень).

СИСТЕМА ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Завдання 1. З'ясуйте значення нових слів і словосполучень та запишіть їх у зошит.

Закон, громадянин, освіта, природознавство, предмет, клас, період, бажання, навчання, магістратура, аспірантура, звання, професор.

Інший, наступний, відомий, платний, безкоштовний.

Отримувати, жартувати, спілкуватися, продовжувати, додавати(ся), вирішувати, вступати.

Спочатку, далі, укінці.

Разом з тим, як правило, звичайно, тобто.

Дошкільна освіта, дитячий садок, початкова освіта, середня освіта, вища освіта, доктор наук.

Завдання 2. Утворіть словосполучення, використовуючи правильні відмінкові форми (де потрібно).

дитячий	мова
вищий	університет
інший	навчання
нелегкий	освіта
іноземний	предмет
молодий	час
відомий	садок
безкоштовний	людина

Завдання 3. Прочитайте текст. Підберіть антоніми до підкреслених слів.

За законом України кожен громадянин має отримати освіту. Освіта для дитини починається рано. Спочатку дитина отримує **дошкільну освіту**, тобто іде в дитячий садок. Там діти граються, жартують, вчаться спілкуватися з іншими дітьми. У дитячому садку дитина знаходиться до 6 (шести) років. У шість (6) або сім (7) років дитина іде в школу, де навчається 4 (чотири) роки і отримує **початкову освіту**. У цей період діти вчать математику, мову, літературу, малювання, музику, природознавство та інші предмети. Після чотирьох (4) років навчання діти складають міні-екзамен та продовжують навчатися.

Наступний етап освіти – це **середня освіта**. Дитина в школі продовжує вчитися до 9 (дев'ятого) класу. У цей період дитина продовжує вчити мову, математику, літературу, але разом із тим, додаються інші

предмети: фізика, хімія, біологія, географія, іноземна мова та інші. Укінці діти складають екзамени. Це дуже нелегкий час, тому що молода людина вирішує чи продовжити навчання у школі далі чи ні. Якщо учень вирішує продовжити, то вона вчиться ще 2 (два) роки в школі, а потім, як правило, вступає до університету та отримує вищу освіту. Якщо ж школяр вирішує закінчити навчання в школі після 9 (дев'яти) років, тоді вона вступає до коледжу чи ліцею, де вчиться 3 (три) або 4 (чотири) роки. Після цього громадянин України може іти працювати або вчитися далі та вступати до університету.

Найвідоміші українські університети – це Національний університет імені Тараса Шевченка, Києво-Могилянська академія, Національний авіаційний університет, Харківський національний університет імені Каразіна тощо.

Звичайно, якщо студент має бажання продовжувати навчання і хоче працювати в університеті, він має вчитися в магістратурі, а потім і в аспірантурі. Там він може отримати звання професора чи доктора наук.

Але потрібно пам'ятати, що початкова та середня освіта в Україні – обов'язкова і безкоштовна, а вища освіта може бути як безкоштовна, так і платна.

Завдання 4. Дайте відповіді на запитання.

1. Яку освіту в Україні дитина отримує спочатку?
2. У якому віці діти ідуть до школи в Україні?
3. Які предмети учні вивчають у початковій школі?
4. Який наступний етап освіти після початкової школи?
5. Чи потрібно складати екзамени після закінчення 9-го класу?
6. Куди можна вступити після закінчення 9-го класу?
7. Які найвідоміші українські університети?
8. Яка освіта в Україні безкоштовна, а яка платна?

Завдання 5. Вставте потрібні слова у відповідній відмінковій формі, використовуючи слова для довідок.

1. За ... України кожен громадянин має отримати освіту.
2. Спочатку дитина отримує дошкільну ... .
3. У 6 або 7 років дитина іде в школу, де навчається 4 роки і отримує ... освіти.
4. Під час навчання в початковій школі діти вчать математику, мову, літературу, малювання, музику, природознавство та інші ... .
5. ... етап освіти – це середня освіта.
6. Це дуже нелегкий час, тому що молода людина вирішує чи продовжити навчання у ... далі чи ні.
7. Якщо студент має бажання продовжувати навчання і хоче працювати в університеті, він має вчитися в ..., а потім і в аспірантурі.
8. Вища освіта в Україні може бути як безкоштовна, так і ...

Слова для довідок: школа, предмети, освіта, магістратура, закон, початковий, платний, наступний.

Завдання 6. Напишіть розповідь про освітню систему у вашій рідній країні (до 20 речень).

Тема 6

НАЙВІДОМІШІ УКРАЇНСЬКІ УНІВЕРСИТЕТИ

Завдання 1. З'ясуйте значення нових слів і словосполучень та запишіть їх у зошит.

Підготовка, перепідготовка, фахівець, спеціальність, база, факультет, академік, доцент, інтеграція, знання, дослідження, можливість, кафедра, набережна, особистість, авторитет, гордість, існування, географія.

Державний, соціально-гуманітарний, дослідницький, офіційний, класичний, провідний, стоматологічний, фармацевтичний, східний, біологічний, хімічний, екологічний.

Здійснювати (ся), функціонувати, розташовувати (ся), запроваджувати, співпрацювати.

Вищий навчальний заклад, освітній простір, науково-педагогічні школи, біомедична електроніка.

Завдання 2. Від поданих дієслів утворіть іменники.

ЗРАЗОК: навчатися – навчання, знаходитися – знаходження.

Заснувати, знати, досліджувати, викладати, розташовуватися, існувати.

Завдання 3. Прочитайте текст. Випишіть із тексту антоніми до поданих слів: приватний, найменший, перший, старий, неофіційний, маловідомий.

Київський університет імені Тараса Шевченка (КНУ ім. Т. Г. Шевченка) – всесвітньо відомий державний вищий навчальний заклад. Це класичний університет дослідницького типу, що засновано у 1834 році. Його основними завданнями є науково-дослідницька, навчально-виховна та інноваційна діяльності. Тут здійснюють підготовку та перепідготовку фахівців з багатьох природничих та соціально-гуманітарних спеціальностей.

Київський політехнічний інститут було засновано у 1898 році. Сьогодні «КПІ» – найбільший технічний університет України дослідницького типу, один з провідних університетів Європи та світу. На його базі функціонує 20 навчальних факультетів, 9 навчально-наукових інститутів, 13 науково-дослідних інститутів і 14 наукових центрів, де працює велика кількість академіків, професорів, доцентів і викладачів, навчається понад 40 тисяч студентів.

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут» у незалежній Україні, це шлях до інтеграції в європейський та світовий освітній простір. Харківський університет є «центром культури, знання і досліджень». Університет за останні роки відкрив 35 нових спеціальностей, 7 нових кафедр, 5 нових факультетів (серед них німецький факультет) та запровадив навчальні курси англійською мовою.

Національний університет «Києво-Могилянська академія» – один з найкращих та найпрестижніших вищих навчальних закладів України. Тому навчатися тут дуже важко. Університет розташовується в корпусах історичної Києво-Могилянської академії, від якої отримав свою назву. Університетське містечко знаходиться на Подолі в Києві, між Контрактовою площею та Дніпровською набережною. Студенти мають можливість навчатися українською чи англійською мовами, адже викладання в університеті здійснюється двома мовами.

Національний медичний університет імені Олександра Олександровича Богомольця – є одним із найстаріших та найвідоміших медичних вищих закладів освіти України: його офіційна історія розпочалася у 1841 році, коли при Університеті Святого Володимира у Києві було створено медичний факультет. На всіх етапах розвитку університету його гордістю і авторитетом були видатні особистості та всесвітньо відомі науково-педагогічні школи. Університет імені О. О. Богомольця співпрацює з найкращими медичними університетами у світі, серед яких і Оксфордський університет. Тут навчається багато іноземних студентів на різних факультетах – медичному, стоматологічному та фармацевтичному.

Харківський національний університет імені Василя Назаровича Каразіна – класичний, дослідницький університет України; один із найстаріших та провідних наукових навчальних закладів Східної Європи.

Університет нараховує 20 факультетів, серед яких: біологічний, біомедичної електроніки та комп'ютерних систем, філософський, математики й інформатики, географії, екологічний, економічний, медичний, хімічний та багато інших.

Завдання 4. Дайте відповіді на запитання.

1. У якому університеті здійснюється підготовка та перепідготовка фахівців з багатьох напрямків природничих та соціально-гуманітарних спеціальностей?

2. Який університет є найбільшим технічним університетом України дослідницького типу, одним з провідних університетів Європи та світу?

3. Як називаються найвідоміші університети Харкова?

4. Який університет є одним із найстаріших медичних навчальних закладів України?

5. Що ви можете розказати про «Києво-Могилянську» академію?

Завдання 5. Продовжіть синонімічний чи асоціативний ряд, використовуючи слова з тексту.

- Визначний, популярний, ...
- Факультет, інститут, ...
- Вільний, суверенний, ...
- Викладач, доцент, ...
- Перший, важливий, ...
- Медичні спеціальності, технічні спеціальності, ...

Завдання 6. Напишіть розповідь про найвідоміші університети Вашої рідної країни (до 20 речень).

Київський університет
імені Т. Г. Шевченка

Київський політехнічний
університет
імені Ігоря Сікорського

Національний технічний
університет «Харківський
політехнічний інститут»

Національний університет
«Києво-Могилянська академія»

Національний медичний
університет імені О. О. Богомольця

Харківський національний
університет імені В. Н. Каразіна

Тема 7

ТРАНСПОРТНА СИСТЕМА УКРАЇНИ

Завдання 1. З'ясуйте значення нових слів і словосполучень та запишіть їх у зошит.

Транзит, вантаж, пасажир, дорога, залізниця, вантажооборот, перевезення, перевага, розгалуженість, тариф, сировина, продукція, підприємство, послуга, галузь, сполучення, швидкість, об'єкт, спеціалізація, відстань, пошта, рейс, підключення, авіалінія.

Провідний, зовнішньодержавний, безпосередній, власний, морський, залізничний, річковий, регулярний, внутрішньообласний, міжобласний, міжнародний, зарубіжний.

Складатися, знаходитися, поділятися, транспортувати, доповнювати.

Експортні вантажі: кам'яне вугілля, залізна руда, кокс, чорні метали, ліс, цукор, хімічні продукти тощо.

Імпортні вантажі: машини, устаткування, мінерально-сировинні ресурси тощо.

Географічне положення, транспортна інфраструктура, економічні зв'язки, будівля парламенту, підприємницька діяльність, автошляховий вузол, сільськогосподарський вантаж, легковий автомобіль, приватна власність, повітряні лінії, комп'ютерна мережа.

Завдання 2. Ознайомтеся із видами транспорту України та їхніми зображеннями.

Залізничний транспорт

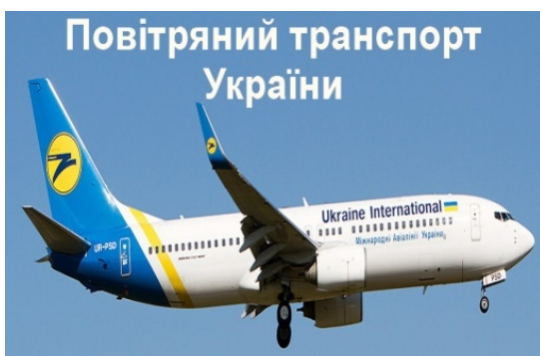
Метрополітен

Автомобільний транспорт

Водний транспорт

Повітряний транспорт

Електронний транспорт

Завдання 3. Прочитайте текст.

А) Випишіть словосполучення з цифрами в поєднанні з іменниками у зошит.

Б) Підберіть антоніми до підкреслених у тексті слів.

Сприятливе географічне положення України робить її важливою складовою транзиту вантажів і пасажирів між Європою, Азією та Близьким Сходом. Через територію України проходить 4 з 10 європейських транспортних коридорів. Транспортна інфраструктура країни складається зі 170 тисяч кілометрів доріг, 22 тисяч кілометрів залізниць, більше 20 пасажирських аеропортів, 18 морських портів та інших транспортних об'єктів.

Залізничний транспорт України відіграє найважливішу роль у здійсненні внутрішньодержавних і провідну роль – у зовнішньодержавних економічних зв'язках України. На нього припадає основна частина вантажообороту й перевезень пасажирів. Залізничний транспорт – найрозвинутіший в Україні. Значна розгалуженість та низькі тарифи – це основні переваги цього виду транспорту.

Найглибша станція метро в світі – станція метро «Арсенальна» у Києві (105,5 метрів). Її побудували в числі перших п'яти станцій в столиці України, у безпосередній близькості від будівлі парламенту, і відкрили 6 листопада 1960 року. Назву станція отримала від розташованого поруч великого заводу Арсенал.

Автомобільний транспорт є однією з найважливіших сфер підприємницької діяльності, оскільки у процесі господарювання кожна фірма потребує перевезення матеріалів, сировини, готової продукції, при цьому вони використовують власний автотранспорт або користуються послугами автотранспортних підприємств.

Великими автошляховими вузлами є Київ, Полтава, Харків, Донецьк, Дніпро, Запоріжжя, Львів, Одеса тощо. З кожним роком зростає роль автомобільного транспорту в перевезенні сільськогосподарських вантажів. За обсягом вантажообороту, який становить понад 18 мільярдів тон, автомобільний транспорт знаходиться на рівні морського. Також щорічно в Україні різко збільшується кількість легкових автомобілів, що є в приватній власності (більше ніж 5 мільйонів).

Водний транспорт України поділяється на дві підгалузі: морський та річковий транспорт. Основними морськими портами є Одеса, Ізмаїл, Іллічівськ, Херсон, Миколаїв. Маріуполь та Бердянськ – великі портові міста на берегах Азовського моря. Зовнішньоекономічні зв'язки країни здійснюються через порти Чорного й Азовського морів. Основними експортними вантажами є кам'яне вугілля, кокс, чорні метали, хімічні продукти, залізна руда, ліс, цукор та багато інших. Основними імпортними вантажами є мінерально-сировинні ресурси, машини, устаткування тощо.

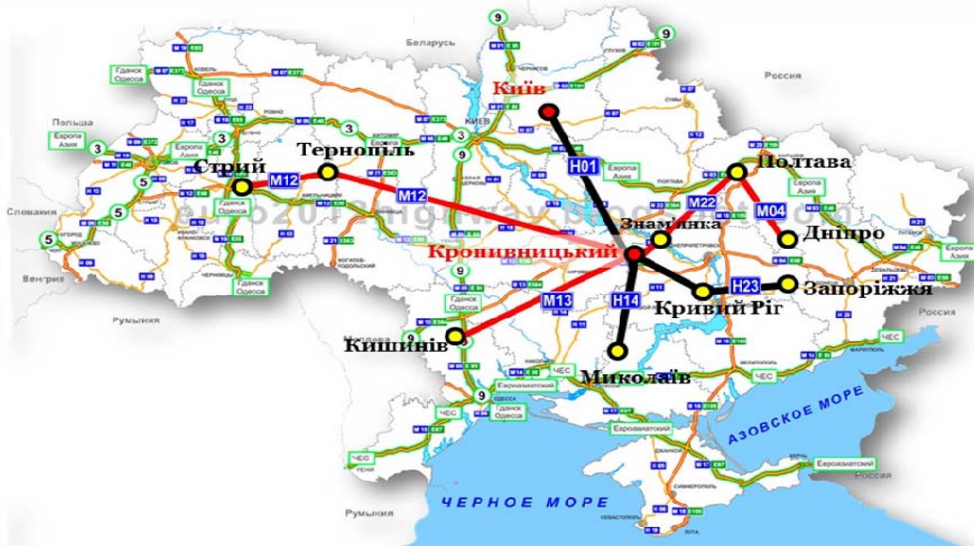

Повітряний транспорт – один з наймолодших видів сполучення. Його головна перевага – швидкість. Спеціалізація – пасажирські перевезення на великі відстані, пошта. Повітряним транспортом України здійснюються регулярні внутрішньообласні, міжобласні та міжнародні рейси. Київ, Одеса, Харків, Львів є найбільшими центрами повітряного транспорту. Україна пов'язана повітряними лініями з багатьма зарубіжними країнами.

Виділяють ще один вид транспорту – так званий **електронний транспорт**, що транспортує інформацію через підключення місцевої комп'ютерної мережі до міжнародної системи «Інтернет».

Отже, транспортна інфраструктура України у своєму складі містить залізниці, залізничні вузли й станції, автомобільні дороги, вулиці, авіалінії та аеропорти, річкові та морські порти. Усі види транспорту тісно пов'язані між собою і взаємно доповнюють один одного^{1, 2, 3}.

РОЗВИНЕНА ТРАНСПОРТНА ІНФРАСТРУКТУРА

Примітки:

¹<https://kgtv.com.ua/2015/08/6-faktiv-pro-transport-ukrayini/>

²http://proukraine.net.ua/?page_id=469

³<https://we.org.ua/topics/transport/>

Завдання 4. Дайте відповіді на запитання.

1. Із чого складається транспортна інфраструктура України?
2. Що є перевагами залізничного транспорту України?
3. Яка станція метро в Києві вважається найглибшою у світі?
4. Які українські міста є великими автошляховими вузлами?
5. На які дві підгалузі поділяється водний транспорт України?
6. Яка перевага повітряного транспорту України?
7. Що собою являє електронний транспорт?

Завдання 5. Утворіть словосполучення, узгоджуючи рід і число іменників та прикметників. Використовуйте текст для довідки.

морський	роль
міжнародний	країна
пасажирський	порт
провідний	вантаж
автомобільний	рейс
економічний	автомобіль
зарубіжний	дорога
експортний	ресурс
легковий	зв'язок
мінерально-сировинний	аеропорт

Завдання 6. Напишіть розповідь про транспортну інфраструктуру вашої рідної країни (до 20 речень).

Тема 8

СПОРТ В УКРАЇНІ

Завдання 1. З'ясуйте значення нових слів і словосполучень та запишіть їх у зошит.

Данина, мода, вибір, кар'єра, більшість, молодь, підліток, дорослий, рівень, честь, слава, чемпіонат, чемпіонка, секрет, лідерство, уряд, медаль, список, фізкультура.

Здоровий, талановитий, успішний, бравий, багаторазовий, окремий, олімпійський.

Прищеплювати, зв'язувати, розвивати(ся), підтримувати(ся), представляти, поширювати(ся), приділяти(ся), тренувати(ся), досягати, заслужувати, вважати(ся), доводити, завойовувати, з'являтися.

Гідно, по праву, постійно.

Спосіб життя, справа честі, шкільна лава, займатися спортом, вид діяльності, почесне місце, спортивна гра, футбольна збірна, міжнародна арена, межі країни, працювати над собою, досягати результатів, належна увага, художня гімнастика, срібний призер, бронзовий призер, чемпіонський пояс, вид спорту, бойове мистецтво, показовий виступ.

Завдання 2. Утворіть словосполучення, узгоджуючи іменники та прикметники в роді та числі.

успішний	клуб
основний	футболіст
популярний	результат
футбольний	кар'єра
бравий	призер
хороший	діяльність
багаторазовий	спорт
український	гра

Завдання 3. Прочитайте текст. Випишіть у зошит імена й прізвища відомих українських спортсменів та коротку інформацію про них.

Україна – це країна спорту та здорового способу життя. І це зовсім не данина моді, а скоріше – справа честі й вибір кожного.

Ще зі шкільної лави дітям прищеплюють любов до спорту на уроках фізкультури. Найбільш талановита молодь продовжує займатися спортом як основним видом діяльності, роблячи досить успішну кар'єру, пов'язуючи зі спортом своє життя.

Почесне місце в українському спорті займає футбол. Хоча це не дивно. Адже футбол є одним з найвідоміших видів спортивних ігор в більшості країн світу. Це найпопулярніша гра серед дітей, підлітків і дорослих. Футбол активно розвивається і підтримується на всіх рівнях. Українські футбольні клуби й збірна гідно представляють честь країни на міжнародній арені, а слава про бравих українських футболістів, таких як Андрій Шевченко, Андрій Воронін, Олег Блохін та інших, поширюється далеко за межі країни.

Належна увага приділяється українському баскетболу та хокею. Спортсмени, які представляють ці види спорту, постійно тренуються і працюють над собою, щоб досягти найкращих результатів.

Серед відомих українських спортсменів можна назвати й ім'я художньої гімнастки Анни Безсонової – п'ятиразової чемпіонки світу, триразової чемпіонка Європи, двічі бронзового призера Олімпійських ігор, а також багаторазового срібного призера чемпіонатів світу та Європи.

Окремої уваги заслуговує український бокс. Ні для кого не секрет, що саме українці – брати Володимир і Віталій Клички, по праву вважаються одними з кращих боксерів планети, які постійно доводили своє лідерство і завойовували все нові чемпіонські пояси.

Також почесне місце займають і олімпійські види спорту. Уряд країни робить все можливе, щоб українські олімпійці гідно представляли честь країни на Олімпійських іграх. Уперше команда незалежної України взяла участь в Олімпійських іграх під час зимової Олімпіади 1994 року в Ліллекхаммері. З того часу українська команда завоювала 32 золотих олімпійських медалі. У список національних видів спорту також входять

бойові мистецтва: козацький двобій, бойовий гопак та спас. Ці види спорту з'явилися саме в Україні. Збірна України проводить показові виступи в цих видах спорту на деяких чемпіонатах світу з бойових мистецтв.

Завдання 4. Дайте відповіді на запитання.

1. У якому віці українці починають займатися спортом?
2. Який вид спорту займає почесне місце в українському спорті?
3. Яким видам спорту приділяється належна увага в Україні?
4. Чому окремої уваги заслуговує український бокс?
5. Чи підтримує уряд України розвиток олімпійських видів спорту?
6. Які національні види спорту ви можете назвати?

Завдання 5. Підберіть до поданих дієслів відповідні іменники, утворюючи словосполучення.

ЗРАЗОК: прищеплювати **що?** любов = прищеплювати любов

Займатися чим?

Зв'язати що?

Представляти що?

Працювати над ким? (над чим?)

Заслуговувати чого?

Доводити що?

Завойовувати що?

Брати участь де?

Проводити що?

Завдання 6. Напишіть розповідь про розвиток спорту у вашій рідній країні (до 20 речень).

ЯК УКРАЇНЦІ ПРОВОДЯТЬ ВІЛЬНИЙ ЧАС

Завдання 1. З'ясуйте значення нових слів і словосполучень та запишіть їх у зошит.

Прагнення, дослідження, покоління, купівля, дозвілля, респондент, родина, ремесло, рукоділля, живопис, шиття, вишивання, увага, повага, дизайнер, художник, письменник, поет, майстер, якість, поява, виставка, експозиція, бутик, студія, ательє, товар, виробництво.

Глобальний, провідний, численний, величезний.

Подорожувати, лідирувати, поспішати, прагнути, відзначати, займатися, спостерігати, опитувати, проводити.

Дивно, виключно.

Заводити дітей, віддавати перевагу, соціальна мережа, сімейні цінності, прикладне мистецтво, художній виріб, мережевий бренд, поступатися місцем, доступний за ціною, користуватися популярністю, спосіб життя, споживча довіра.

Завдання 2. Поясніть значення слів.

ЗРАЗОК: *телевізор* – це пристрій, який призначений для демонстрації нерухомих і рухомих зображень із звуковим супроводом; *респондент* – це учасник інтерв'ю, соціологічного опитування, або психологічних тестів.

Дозвілля – це ... .

Дослідження – це ... .

Бутик – це ... .

Ательє – це ... .

Виставка – це ... .

Дизайнер – це ... .

Художник – це ... .

Письменник – це ... .

Поет – це ... .

Майстер – це ... .

Завдання 3. Прочитайте текст. Підберіть антоніми до підкреслених у тексті слів.

Бути здоровими і в хорошій формі, подорожувати і мати багато грошей – основні прагнення українців згідно з глобальним дослідженням Nielsen про спосіб життя поколінь. Що цікаво, українці не менше європейців поспішають одружитися і завести дітей. А ось до купівлі будинку українці прагнуть більше, ніж європейці.

Дослідження Nielsen показали, що 35% українців віддають перевагу проводити вільний час у соціальних мережах. Цікаво, що читати книги українці люблять більше, аніж дивитися телевізор. Серед найпопулярніших занять у вільний час: приготування їжі – 20%, прослуховування музики – 17%, гра в онлайн-ігри – 15%. Сімейні цінності також лідирують за популярністю серед видів дозвілля в українців – 35% респондентів вважають за краще проводити час з друзями та родиною.

Не можна не відзначити великий інтерес українців до рукоділля і прикладного мистецтва, створення предметів своїми руками. Так, у вільний час 15% українців займаються своїм улюбленим ремеслом: живописом, рукоділлям, шиттям, вишиванням, створенням будь-яких художніх виробів.

Спостерігаючи за зростаючим інтересом українців до всього українського, не дивно, що багато людей з увагою та повагою ставляться до молодих і маловідомих українських дизайнерів, художників, письменників і поетів. Імовірно, споживач готовий купувати предмети мистецтва українських дизайнерів і майстрів, тому що вони доступні за ціною і не поступаються в якості провідним мережевим брендам. Про це свідчить поява численних виставок та експозицій, відкриття бутиків і магазинів, студій та ательє, де представлено виключно товари українського виробництва, які користуються в українців величезною популярністю.

Дослідження способу життя поколінь компанії Nielsen (Nielsen Global Survey Generational Lifestyles) було проведено в межах Дослідження споживчої довіри (The Nielsen Global Consumer Confidence Survey) серед 30000 онлайн-респондентів у 60 країнах світу, у тому числі України, у період з 23 лютого по 13 березня 2015 року. В Україні було опитано 528 онлайн-респондентів.

***Завдання 4.** Підтвердіть чи спростуйте подані твердження – правда чи неправда. Поясніть вашу думку.*

1. Основні бажання українців – одружитися та народити дітей.
2. Дивитися телевізор українці люблять більше, ніж читати книги.
3. Сімейні цінності пасуть задніх за популярністю серед видів дозвілля в українців.
4. Українці дуже люблять займатися рукоділлям.
5. Український споживач має бажання купувати предмети мистецтва українських дизайнерів і майстрів, тому що вони хорошої якості та недорогі.
6. В Україні було опитано 528 онлайн-респондентів.
7. Під час дослідження в Україні було опитано 30000 онлайн-респондентів.

***Завдання 5.** Складіть та запишіть речення з поданими словосполученнями.*

Спосіб життя, соціальна мережа, вільний час, користуватися популярністю, сімейні цінності.

***Завдання 6.** Напишіть розповідь про те, як ви та ваші земляки зазвичай проводите вільний час (до 20 речень).*

ЧАСТИНА II

НАЙВІДОМІШІ ЛЮДИ УКРАЇНИ

Тема 1

ІГОР СІКОРСЬКИЙ – ВИДАТНИЙ УКРАЇНСЬКИЙ АВІАКОНСТРУКТОР

Завдання 1. З'ясуйте значення нових слів і словосполучень та запишіть їх у зошит.

Авіаконструктор, нагорода, приз, диплом, льотчик, психіатр, вертоліт, аероплан, бомбардувальник, гідроплан, вертоліт, переліт, подяка, емігрант, походження.

Видатний, почесний, пасажирський, серійний, цивільний, успішний.

Споруджувати, заробляти, застосовуватися, заснувати, пишатися.

Літальний апарат, гумовий моторчик, військова ціль.

Завдання 2. Утворіть від поданих іменників прикметники.

ЗРАЗОК: Україна – український, гвинт – гвинтовий.

Росія, літак, гума, пасажир, серія, мотор, золото, авіація, військо.

Завдання 3. Прочитайте текст. Слова в дужках поставте у правильній граматичній формі.

Ігор Сікорський – видатний український авіаконструктор, який працював в Україні, США та Російській імперії. За своє життя Ігор Сікорський отримав понад 80 різних почесних призів, нагород і дипломів. Він став (*дипломований льотчик*), одним з перших у світі.

Народився він у Києві в сім'ї професора медицини, відомого українського психіатра Івана Сікорського та був (*п'ята дитина*). З дитинства хлопчик цікавився (*авіаконструкції*). Першу модель літального апарату він розробив в 12 років. Це був вертоліт з (*гумовий моторчик*). Свій перший аероплан авіаконструктор Ігор Сікорський спорудив у Києві.

Сікорський творець перших у світі: чотиримоторного літака «Російський витязь», важкого чотиримоторного бомбардувальника і пасажирського літака «Ілля Муромець», трансатлантичного гідроплана, серійного вертольота гвинтової схеми. «Російський витязь» став (*перший багатомоторний літак*) в історії. Імператор Микола II (другий) на знак подяки за літальну машину подарував Сікорському золотий годинник. Коли Ігор Сікорський емігрував у Нью-Йорк, то він перших 4 роки заробляв (*викладання*) математики. У 1923 році він заснував авіаційну фірму «Sikorsky Aero Engineering Corporation», де був (*президент*).

На його вертольотах були вперше здійснені перельоти через Атлантичний і Тихий океани з дозаправкою в повітрі. Машини Сікорського використовувалися як для військових, так і для цивільних цілей.

Ігор Сікорський провів більшу частину життя в еміграції. Але він ніколи не забував Батьківщину, завжди пишався своїм (походження) і як міг допомагав менш успішним емігрантам.

Завдання 4. Виберіть та прочитайте правильні твердження.

1. Ігор Сікорський – видатний російський авіаконструктор, який працював в Україні, США та Російській імперії.
2. З дитинства Ігор цікавився авіаконструкціями.
3. Свій перший аероплан авіаконструктор Ігор Сікорський спорудив у Нью-Йорку.
4. На знак подяки за літаючу машину імператор Микола II (другий) подарував Сікорському золотий годинник.
5. Коли Ігор Сікорський емігрував у Нью-Йорк, то він перших 4 роки заробляв викладанням фізики.
6. Машини Ігоря Сікорського використовували як для військових, так і для цивільних цілей.

Завдання 5. Вставте необхідні питальні слова в запитання. Дайте відповіді на подані запитання.

1. ... почесних нагород, призів і дипломів Ігор Сікорський отримав за своє життя?
2. ... народився Ігор Сікорський?

3. ... була модель першого літального апарату Ігоря Сікорського?
4. ... авіаконструктор Ігор Сікорський спорудив в Києві?
5. ... став першим багатомоторним літаком в історії?
6. ... були вперше здійснені перельоти на літаках Ігоря Сікорського?
7. ... Ігор Сікорський провів більшу частину свого життя?

Завдання 6. *Напишіть розповідь про будь-якого відомого дослідника у вашій рідній країні (до 20 речень).*

Тема 2

ВІДОМИЙ УКРАЇНСЬКИЙ ІНЖЕНЕР – БОРИС ПАТОН

Завдання 1. *З'ясуйте значення нових слів і словосполучень та запишіть їх у зошит.*

Учений, електрозварювання, домогосподарка, прогнозування, редактор, журнал, публікація, монографія, винахід, металургія, застосування, космос, ініціатор.

Молодший, старший, металевий.

Очолювати, покращувати.

Кандидатська дисертація, докторська дисертація, займатися наукою, науковий співробітник, наукова рада, завідувач відділу, космічна конструкція, живі тканини.

Завдання 2. *Поєднайте антоніми.*

народитися	пізніше
молодший	короткий
раніше	однаковий
спочатку	погіршувати
довгий	померти
різний	твердий
покращувати	потім
живий	старший
м'який	мертвий

Завдання 3. *Прочитайте текст. Випишіть із тексту 5 прислівників та складіть із ними речення.*

Борис Патон народився 27 листопада 1918 року в місті Києві у сім'ї відомого вченого. Його батько Євген Патон був директором Інституту електрозварювання. Його мати звали Наталія Патон, вона була домогосподаркою.

Борис Патон закінчив Київський політехнічний інститут за фахом інженер-електрик. Пізніше він захистив кандидатську дисертацію, а через сім років він написав та захистив докторську дисертацію.

Спочатку він працював інженером в електротехнічній лабораторії на заводі в місті Горькому, у Росії.

Він завжди активно займався наукою, спочатку він був молодшим науковим співробітником, а потім старшим науковим співробітником, пізніше завідувачем відділу.

Через деякий час він став директором Інституту електрозварювання.

Довгий час він очолював наукову раду з проблем науково-технічного і соціально-економічного прогнозування при Академії наук України.

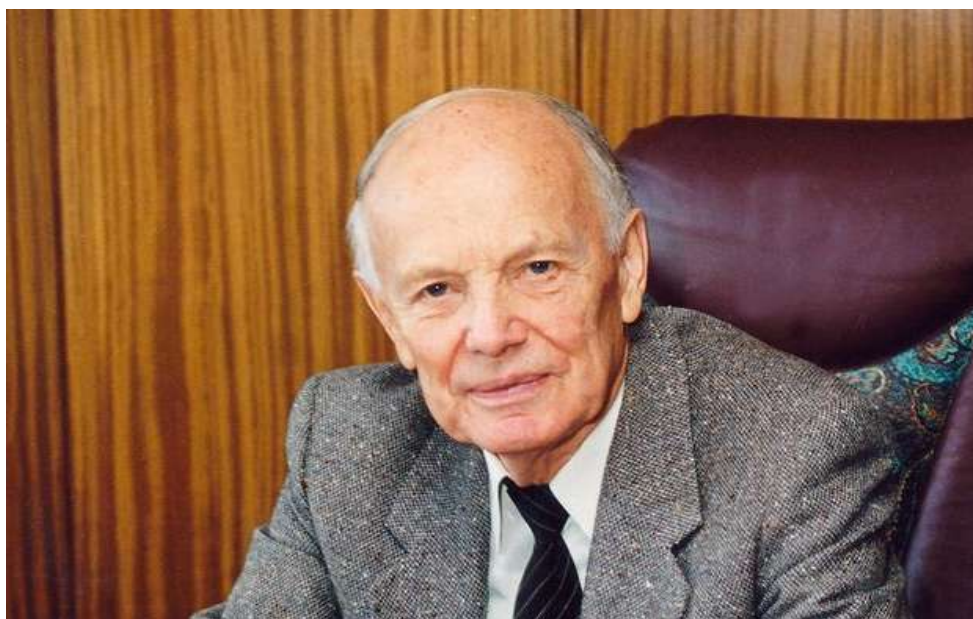
Він є президентом Академії наук України, а також іноземним членом в академії наук в Болгарії, у Чехословаччині, у Боснії та в Герцеговині, у Німеччині, у Швеції, в Індії, у Вірменії, у Білорусі, у Казахстані та Грузії та інших країнах.

Борис Євгенович працював редактором у різних українських технічних журналах.

Він має більше 1000 (тисячі) публікацій, 20 монографій, а також 400 винаходів. Патон вивчав металургію зварювання, покращував та створював нові металеві матеріали.

Борис Патон вперше почав та активно працює у галузі застосування зварювання в космосі та створення космічних конструкцій. Патон є ініціатором технології зварювання живих тканин, що використовується зараз у хірургії.

Борис Патон – автор методу електрозварювання м'яких тканин. Сьогодні Борису Патону 101 рік, але він продовжує активно займатися наукою.

Завдання 4. Вставте необхідні пропущені слова, користуючись текстом.

1. Борис Патон народився 27 листопада 1918 року в місті Києві у сім'ї відомого ... .
2. Борис Патон закінчив Київський політехнічний інститут за фахом ... .
3. Спочатку він працював інженером в електротехнічній ... .
4. Борис Патон завжди активно займався ... .
5. Довгий час він очолював наукову ... .
6. Борис Євгенович працював ... у різних українських технічних журналах.
7. Борис Патон вперше почав та активно працює у галузі застосування зварювання в ... .
8. Борис Патон – автор методу ... м'яких тканин.

Завдання 5. Складіть речення з поданими словами.

Директор, фах, інженер, наука, публікація, винахід, галузь, матеріал, конструкція.

Завдання 6. Напишіть розповідь про відомого інженера у вашій рідній країні (до 20 речень).

Тема 3

ТАРАС ГРИГОРОВИЧ ШЕВЧЕНКО

Завдання 1. З'ясуйте значення нових слів і словосполучень та запишіть їх у зошит.

Поет, письменник, художник, демократ, поміщик, юнак, вірш, назва, народ, суд, солдат, заборона, тюрма, здоров'я, цар, звільнення, тіло, площа, установа, премія, нагорода, пам'ятник.

Важкий, вільний.

Помирати, малювати, належати, переїжджати, викупляти, заарештовувати, повертатися, відправляти, забороняти, руйнувати, порушувати, дозволяти, перевозити, ховати, перекладати.

Академія мистецтв, прогресивні ідеї.

Завдання 2. Прочитайте інформацію про подані власні назви (у книзі, в енциклопедії, у довіднику чи в Інтернеті). Запишіть її у зошит.

ЗРАЗОК: *Петербург (Санкт-Петербург)* – друге після Москви за величиною місто Російської Федерації. Найважливіший після Москви економічний, промисловий, науковий та культурний центр, великий транспортний вузол північного заходу Росії.

Казахстан – це ... .

Черкащина – це ... .

Канів – це ... .

Дніпро – це ... .

Канада – це ... .

США – це ... .

Аргентина – це ... .

Карл Брюллов – це ... .

Завдання 3. Прочитайте текст. Слова в дужках поставте в правильні граматичні форми.

Тарас Григорович Шевченко – великий український поет, художник, демократ.

Народився поет у 1814 (*рік*). Батьки Тараса рано померли, маленький хлопчик почав працювати. Він хотів учитися, дуже любив малювати.

Сім'я поміщика, якому належав Шевченко, переїхала до (*Петербург*). Там у віці 24-х (двадцяти чотирьох) років Шевченко став вільною людиною. Друзі Шевченка – художники та письменники – викупили юнака в поміщика за великі гроші. Шевченко став (*студент*) Академії мистецтв, (*учень*) художника Карла Брюллова. Почав писати вірші. Перша книжка його віршів мала назву «Кобзар». Поет писав про (*Україна*), важке життя свого (*народ*).

1845 року Шевченко закінчив (*Академія*) і повернувся в Україну. За прогресивні ідеї Шевченка заарештували, тримали у тюрмі, а після (*суд*) відправили до (*Казахстан*) солдатом. 10 років важкого життя зруйнували здоров'я поета. Цар заборонив йому писати й малювати, але Шевченко порушував цю заборону, продовжував працювати над (*вірші*) та (*малюнки*).

Після звільнення Шевченко жив у Петербурзі, тому що жити в Україні йому не дозволили. У 1861 році поет помер. Його поховали спочатку в (*Петербург*), потім його тіло перевезли на Черкащину і поховали на (*берег*) Дніпра, біля міста Канева, як і хотів великий поет.

Вірші Шевченка продовжують життя поета, вони перекладені різними мовами світу. Ім'ям Шевченка названі вулиці, площі, парки,

установи. Його ім'я є у назвах (*університети, театри*). Шевченківська премія – найвища нагорода найкращим українським (*письменники*). Пам'ятники та музеї (*Шевченко*) є не тільки в Україні та Росії, а й у Канаді, США, Аргентині.

Завдання 4. Дайте відповіді на запитання.

1. Хто такий Тарас Григорович Шевченко?
2. Чому маленький Тарас рано почав працювати?
3. У якому віці Тарас Шевченко став вільною людиною?
4. Хто йому допоміг стати вільним?
5. Яку назву мала перша книга його віршів?
6. Чому Шевченка заарештували?
7. Як довго Шевченко був солдатом?
8. Що цар забороняв Тарасу Шевченку робити?
9. У якому місті Шевченко жив після звільнення? Чому?
10. Де похований великий український поет?
11. Кого нагороджують Шевченківською премією?
12. Що й досі нагадує нам про життя поета?

Завдання 5. Вставте у речення необхідні за змістом слова.

1. Друзі Шевченка заплатили за нього багато ... .
2. Шевченко був студентом Академії ... мистецтв ... .
3. За прогресивні ... Шевченка заарештували.
4. 10 років важкого життя зруйнували ... поета.
5. Вірші Шевченка перекладені різними ... світу.
6. Ім'я Шевченка є у назвах ... та театрів.

Завдання 6. Напишіть розповідь про найвідомішого письменника чи поета у вашій рідній країні (до 20 речень).

Тема 4

МИКОЛА ІВАНОВИЧ ПИРОГОВ

Завдання 1. З'ясуйте значення нових слів і словосполучень та запишіть їх у зошит.

Здібність, дитинство, відділення, знання, наука, операція, знеболювання, хірург, ефір, перелом, війна, основа, учений, педагог, садиба.

Головний, видатний.

Виявлятися, вступати, виповнюватися, віддавати, оперувати, застосувати, відправлятися, пам'ятати.

Докторська дисертація, кафедра хірургії, велика роль, гіпсова перев'язка, воєнна медицина.

Завдання 2. Утворіть словосполучення, використовуючи правильні граматичні форми.

великий	дисертація
докторський	вчений
гіпсовий	роль
воєнний	перев'язка
видатний	роки
великий	здібності
останній	медицина

Завдання 3. Прочитайте текст. Поясніть роль знеболювання для людини.

У 1810 році в Москві народився Микола Пирогов, ім'я якого відоме в усьому світі.

Його великі здібності виявилися ще у дитинстві. У 14 років він вступив на медичне відділення Московського університету. Коли йому виповнилося 22 роки, Микола Іванович захистив докторську дисертацію, а у 26 років став професором кафедри хірургії.

М. І. Пирогов багато працював. Увесь свій час він віддавав науці, а свої знання – людям.

«Усі повинні спочатку навчитися бути людьми», – говорив він, і ці слова стали головними у житті лікаря.

У той час операції робили без знеболювання, і тому хірурги намагалися оперувати як можна швидше. Найкраще і найшвидше операції робив Микола Пирогов. Пирогов розумів велику роль знеболювання при операціях. У 1847 році він вперше у світі застосував під час операції ефір як знеболення, а також вперше використав гіпсову перев'язку при переломах.

Пирогову було 67 років, коли він відправився на російсько-турецьку війну, де створив основи воєнної медицини. М. І. Пирогов був не тільки видатним лікарем, хірургом, вченим, але й педагогом.

З 1866 року Микола Іванович жив і працював у Вінниці, у своїй садибі, де прожив останні п'ятнадцять років свого життя.

Більше ста років минуло з того часу, як не стало цієї людини. Але видатного хірурга знають і пам'ятають сьогодні. Його ім'ям названі університети, лікарні, вулиці у Москві, Петербурзі, Вінниці та інших містах.

Завдання 4. Дайте відповіді на запитання.

1. Де навчався Микола Пирогов?
2. Які важливі слова завжди говорив лікар?
3. Як робили операції у той час?
4. Що Пирогов застосував вперше у світі під час операції?
5. Що Микола Пирогов вперше використав при переломах?
6. У якій війні брав участь Микола Пирогов?
7. Які заклади названі ім'ям Пирогова?

Завдання 5. Поставте запитання до підкреслених слів та запишіть їх.

Завдання 6. Напишіть розповідь про видатного лікаря-хірурга у вашій рідній країні (до 20 речень).

Тема 5

ВИДАТНІ УКРАЇНСЬКІ ЖІНКИ

Завдання 1. З'ясуйте значення нових слів і словосполучень та запишіть їх у зошит.

Діяльність, розвиток, становлення, держава, мистецтво, освіта, наука, сфера, феномен, аналог, письменниця, поетеса, доктор, лауреат, премія, відзнака, вірш, кохання, шедевр, перекладач, твір, поема, легенда, століття, тріумф, акторка, кіно, герой, володар, звання, орден, нагорода, внесок, плавчиня, чемпіонка, символ, художниця, майстер (майстриня), представниця, сила, фантазія, краса, полотно, виставка, митець, талант.

Багатогранний, інший, багатовіковий, особливий, видатний, почесний, світовий, численний, величезний, талановитий, дивовижний, надзвичайний.

Впливати, вболівати, нагороджувати, визнавати, виступати, здобувати, прозивати, уособлювати, передавати.

Протягом, щиро.

Вносити вагомий вклад, культурна діячка, драматичний твір, оперна сцена, вважати за честь, народна артистка, грати роль, золота медаль, провідна зірка, увійти в історію, склад збірної, трагедійна актриса, сценічний образ, народний декоративний живопис, розмаїття квітів.

Завдання 2. Поєднайте антоніми.

видатний	комедійний
вагомий	поразка
особливий	бездарний
перший	незначний
драматичний	останній
тріумф	чужий
талановитий	маловідомий
рідний	звичайний

Завдання 3. Прочитайте текст. Випишіть із нього коротку інформацію про усіх відомих жінок України.

Видатні українські жінки своєю багатогранною діяльністю вплинули на становлення та розвиток української держави. Вони внесли значний вклад у мистецтво, культуру, освіту, літературу, спорт, науку та багато інших сфер життя України. А також щиро вболівали за долю своєї країни та її соціально-економічний розвиток протягом усієї багатовікової історії. Українська жінка – це особливий феномен, що не має ніяких аналогів у світі!

Ліна Костенко – відома українська письменниця, поетеса, професор Києво-Могилянської академії, почесний доктор Чернівецького та Львівського університетів. Вона – лауреат Шевченківської премії, а також нагороджена Почесною відзнакою Президента України. Її вірші про кохання є шедеврами української літератури.

Леся Українка – не менш відома ніж Ліна Костенко українська письменниця, поетеса, перекладач і культурна діячка. Багато її творів вважають шедеврами не тільки української, а й світової літератури. Перший свій вірш Лариса (справжнє ім'я письменниці) написала у 9 років, останній – у 40 років. Всього за своє життя Леся Українка написала близько 270 віршів, а ще поеми й віршовані драматичні твори.

Соломія Крушельницька – легенда оперної сцени ХХ століття. Соломія з тріумфом виступала на сценах багатьох оперних театрів світу. Видатні оперні співаки – Енріко Карузо, Тітта Руффо, Федір Шаляпін – вважали за честь співати із Соломією на одній сцені.

Ада Роговцева – популярна українська акторка театру та кіно, Народна артистка України, професор Національного університету культури, Герой України. Ада Миколаївна – володар багатьох звань, орденів і нагород, лауреат численних премій. Вона зіграла значну кількість визначних ролей у театрі та кіно. Її внесок у культурне життя України просто величезний.

Яна Клочкова – українська плавчиня, Герой України, володар багатьох орденів. Яна здобула найбільше золотих медалей у складі збірної України – вона ставала олімпійською чемпіонкою 4 рази, за що її прозвали «золотою рибкою».

Марія Заньковецька – актриса й театральна діячка, провідна зірка українського театру кінця XIX і початку XX століть. Вона увійшла в історію театру як видатна українська трагедійна актриса. Своїми сценічними образами вона уособлювала символ української жінки.

Катерина Білокур – українська художниця, майстер народного декоративного живопису. Про Катерину Білокур говорять, що вона талановита українка, яка дивовижною силою своєї фантазії передавала на полотні незвичайну красу, розмаїття квітів рідної землі. Одного разу всесвітньо відомий художник Пабло Пікасо на виставці у Парижі побачив полотна української майстрині. Талант Катерини надзвичайно вразив його, і він захоплено сказав: «Якби у Франції була така жінка, ми б змусили весь світ говорити про неї».*

Примітка.

*Джерело:

<https://www.discoverukraine.com.ua/vidatni-ukra%D1%97nski-zhinki/>

Завдання 4. Дайте відповіді на запитання.

1. На що своєю діяльністю вплинули видатні українські жінки?
2. Чиї вірші про кохання є шедеврами української літератури?
3. Яка з українських поетес є автором біля 270 віршів?
4. Хто з відомих українських жінок є легендою серед оперних співачок?
5. Як звати відому українську акторку, яка зіграла безліч ролей у театрі та кіно?
6. Кого прозвали «золотою рибкою»? Чому?
7. Яка актриса увійшла в історію театру як видатна українська трагедійна актриса?
8. Хто з українських художниць вразив своєю творчістю самого Пабло Пікасо?

Завдання 5. Напишіть синоніми до поданих слів. Використовуйте текст. Із підкресленими словами складіть речення.

Відомий, важливий, безліч, любов, від серця, власник, незліченний, головний (основний), дивовижний.

Завдання 6. Напишіть розповідь про видатних жінок у вашій рідній країні (до 20 речень).

Тема 6

ЛЕБЕДЄВ СЕРГІЙ ОЛЕКСІЙОВИЧ – ВИДАТНИЙ УКРАЇНСЬКИЙ ВЧЕНИЙ-ІНФОРМАТИК

Завдання 1. З'ясуйте значення нових слів і словосполучень та запишіть їх у зошит.

Учений, галузь, електротехніка, розробник, конструктор, електрик, училище, лабораторія, створення, виконання, розрахунок, проведення, включення, склад, розв'язання, засіб, задача, енергетика, академік, визнання, засновник.

Електронний, аналоговий, звичайний, вітчизняний, ламповий.

Очолювати, потребувати, зустрічати (ся), переїжджати.

Одночасно, незабаром, згодом.

Науковий співробітник, електричні мережі, розроблювальний пристрій, обчислювальна машина, диференційоване рівняння, інтегральна схема.

Завдання 2. Від дієслів утворіть іменники. Поясніть спосіб творення віддієслівних іменників.

ЗРАЗОК: народитися – народження, навчатися – навчання.

Отримати, створити, обчислити, виконати, провести, включити, розв'язати, визнати.

Завдання 3. Прочитайте текст. Напишіть 10 запитань до тексту.

Лебедев Сергій Олексійович (1902–1974) – учений у галузі електротехніки, розробник і конструктор першого комп'ютера в СРСР.

Сергій Лебедев народився 2 листопада 1902 року в місті Нижній Новгород в родині вчителів. У квітні 1928 року Сергій отримав диплом інженера-електрика. Одразу після цього почав працювати викладачем Вищого технічного училища й одночасно молодшим науковим

співробітником Всесоюзного електротехнічного інституту. Через деякий час Лебедев очолив групу, а пізніше і лабораторію електричних мереж.

Майже кожна робота вченого в галузі енергетики потребувала створення обчислювальних засобів для виконання розрахунків в процесі її проведення або для включення їх до складу розроблюваних пристроїв.

1945 року вчений створив першу в країні електронну аналогову обчислювальну машину для розв'язання систем звичайних диференціальних рівнянь, які часто зустрічаються в задачах, пов'язаних з енергетикою. У цьому ж 1945 році Сергія Лебедева обрали академіком Академії наук України. Саме тому вчений переїхав до Києва. Тут він став директором Інституту енергетики. Через рік на базі цього інституту були створені два – електротехніки та теплоенергетики. Лебедев був призначений директором Інституту електротехніки.

Отже, Сергій Олексійович Лебедев – видатний вчений, одержав визнання як засновник вітчизняного комп'ютеробудування. Створив наукову школу в галузі супер ЕОМ (електронних обчислювальних машин) та спеціалізованих обчислювальних машин. Під його керівництвом були створені 18 типів ЕОМ, починаючи з лампових та закінчуючи сучасними суперкомп'ютерами на інтегральних схемах*.

Завдання 4. Виправте змістові помилки в реченнях, якщо вони є (відповідно до тексту).

1. Сергій Лебедев учений у галузі фізики та математики.
2. Сергій Лебедев працював викладачем технічного університету.
3. Майже кожна робота вченого в галузі енергетики потребувала створення обчислювальних засобів.
4. Лебедев створив першу в країні електронну аналогову обчислювальну машину для розв'язання систем звичайних диференціальних рівнянь.

5. У 1945 році Сергій Олексійович став директором інституту комп'ютеробудування.

6. Під керівництвом Лебедева були створені 18 типів ЕОМ лампових комп'ютерів.

Завдання 5. Утворіть словосполучення, використовуючи інформацію з тексту.

ЗРАЗОК: сім'я *кого?* вчителів

Диплом *кого?*

Викладач *чого?*

Очолити *що?*

Створення *чого?*

Зустрічаються у *чому?* (де?)

Включення до *чого?*

Переїхати (*куди?*)

Призначений *ким?*

Завдання 6. Напишіть розповідь про відомого вченого у вашій рідній країні (до 20 речень).

Примітка.

*Джерело:

http://ukrainiancomputing.org/PHOTOS/Lebedev_u.html

Тема 7

ВЕРНАДСЬКИЙ ВОЛОДИМИР ІВАНОВИЧ – ГОРДІСТЬ УКРАЇНИ

Завдання 1. З'ясуйте значення нових слів і словосполучень та запишіть їх у зошит.

Природознавець, мислитель, учений, засновник, основоположник, геохімія, здобуток, вчення, біосфера, ноосфера, вплив, розум, рід, вплив, розвиток, інтерес, народ, геній, напрацювання, відкриття, людство, автор, лабораторія, закон, рух, ізотоп, ґрунт, формування, термін, закономірність, перетворення, процес, ініціатива, пошук, уран, радій, творець, громадянин, раб, теорія, еволюція.

Головний, цілісний, природний, людський, навколишній, майбутній, давній, освічений, величезний, глобальний, знаменитий, об'єктивний, актуальний.

Прищеплювати, зараховувати, порівнювати, протікати.

Недарма, безперечно, занадто, донині.

Генетична мінералогія, наукове досягнення, наукова праця, хімічний склад, жива речовина, геохімічний процес, аналітична хімія, геологічне середовище, гірська порода, ядерна геологія, природне родовище, філософський напрям.

Завдання 2. Утворіть словосполучення, використовуючи правильні граматичні форми.

головний	учений
український	лабораторія
важливий	процес
біогеохімічний	закон
впорядкований	здобуток
геологічний	світ
об'єктивний	відкриття
навколишній	рід

Завдання 3. Прочитайте текст, розкриваючи дужки та вживаючи правильні відмінкові форми слів і словосполучень. Знайдіть в Інтернеті чи в довідниках інформацію про Ісаака Ньютона, Чарльза Дарвіна та Альберта Ейнштейна та запишіть її в зошит.

Вернадський Володимир Іванович – український учений-природознавець, мислитель, засновник і перший президент Національної академії наук України (НАНУ). Вернадського вважають (*основоположник*) генетичної мінералогії, гео- та біогеохімії. Головний здобуток (*Володимир Іванович*) – вчення про (*біосфера*) як цілісну природну систему, а також про (*ноосфера*) – впливу людського розуму на навколишній світ.

Майбутній вчений народився у 1863 році в місті Санкт-Петербург у Росії. Він походив з давнього (*освічений український рід*). Батько Володимира мав величезний вплив на розвиток сина. Саме він прищепив (*Володимир*) інтерес і любов до (*український народ*), його історії та культури.

Володимира Вернадського безперечно можна зарахувати до (*генії*), адже недарма його наукові досягнення порівнюють з (*напрацювання*) Альберта Ейнштейна, Ісаака Ньютона та Чарльза Дарвіна. Більшість науковців вважають, що відкриття Володимира Вернадського є (*глобальні*) для всього людства. Крім того, що він є автором понад 700 (*наукові праці*), він також знаменитий як:

1. Засновник цілої науки біогеохімії, що вивчає хімічний склад (жива речовина) і геохімічні процеси, які протікають у (*біосфера*) Землі. На основі науки біогеохімії Вернадський відкрив першу у світі (*біогеохімічна лабораторія*). На даний момент це Інститут (геохімія та аналітична хімія) імені Володимира Івановича Вернадського.

2. Основоположник геохімії – науки про хімічний склад Землі й оточуючих нас планет, про об'єктивні закони руху елементів та ізотопів в (*різні геологічні середовища*) і процесах формування ґрунтів, гірських порід і води на (*Земля*).

3. Автор терміна та нової науки – (ядерна геологія), тобто (радіогеологія), яку вчений відкрив у 1935 році. Ця наука вивчає закономірності, що відбуваються в природі (ядерні перетворення), і їх прояв у (геологічні процеси). Пошук природних родовищ (уран) і (радій) на території СРСР розпочався саме після (ініціатива) Вернадського.

4. Творець (філософський напрям) космізму – теорії про народження та еволюцію (Всесвіт), згідно з якою космос не хаос, а «структурно-організований впорядкований світ», у якому людина – це не громадянин (раб, підмайстер, робочий) якоїсь країни, а «громадянин світу».

5. Найвідоміший учений ще як мінімум у дванадцяти (галузі) науки, який здійснив найважливіші відкриття, що є актуальними до нашого часу. А саме: у кристалографії, геології, радіогеології, метеоритиці, палеонтології, ґрунтознавстві, біогеохімії, мінералогії, геохімії, біології, а також філософії та історії*.

Примітка.

*Джерело:

<http://www.uapatriot.org/2018/03/12/%D0%B2%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D0%BC%D0%B8%D1%80%D0%B2%D0%B5%D1%80%D0%BD%D0%B0%D0%B4%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9-%D0%B2/>

Завдання 4. Дайте відповіді на запитання.

1. Хто такий Володимир Іванович Вернадський?
2. Який головний здобуток Вернадського?
3. Як вплинув на розвиток Вернадського його батько?
4. З напрацюваннями яких великих науковців можна порівняти досягнення Володимира Вернадського?
5. Засновником яких наук є Володимир Іванович Вернадський?
6. Творцем якого філософського напрямку є Вернадський?

Завдання 5. Дайте визначення поняттям (використовуйте Інтернет чи довідники).

Біосфера – це ... .

Ноосфера – це ... .

Геохімія – це ... .

Біогеохімія – це ... .

Геологія – це ... .

Мінералогія – це ... .

Філософія – це ... .

Історія – це ... .

Завдання 6. Напишіть розповідь про найвідоміший винахід, зроблений вченими у вашій рідній країні (до 20 речень).

ІВАН ПУЛЮЙ – ПЕРШИЙ УКРАЇНСЬКИЙ ФІЗИК ЗІ СВІТОВИМ ІМ'ЯМ

Завдання 1. З'ясуйте значення нових слів і словосполучень та запишіть їх у зошит.

Філософ, педагог, перекладач, першовідкривач, електротехнік, століття, радник, імператор, учений, галузь, лампа, прообраз, знімок, винахід, виставка, преса, рентген, відкриття, подвиг, скромність, дивіденд, відданість, діяч, поява, електропровідність, газ, можливість.

Державний, науковий, міжнародний, фактичний, офіційний, справжній.
Цікавитися, конструювати, завойовувати, опубліковувати, переконувати, вважати, боротися, доводити, опромінюватися.

Одразу, задовго, повністю.

Громадський діяч, доктор філософії, радіоактивне випромінювання, молекулярна фізика, рентгенівський апарат, людський організм, срібна медаль, отримати назву, благородство натури, медична діагностика, людський скелет, рентгенівський знімок.

Завдання 2. Від поданих іменників утворіть прикметники.

ЗРАЗОК: громада – громадський, техніка – технічний.

Електротехніка, держава, наука, молекула, рентген, людина, Німеччина, медицина.

Завдання 3. Прочитайте текст. Знайдіть (в Інтернеті чи в довідниках) коротку інформацію про Вільгельма Рентгена та запишіть її в зошит.

Пулюй Іван Павлович (1845–1918) – фізик, філософ, педагог, перекладач, громадський діяч. Доктор філософії і фізики, професор. Один із першовідкривачів радіоактивного випромінювання.

Іван Пулюй – один з провідних фізиків-електротехніків Європи на межі XIX–XX століть. Він був професором Вищої технічної школи в Празі, ректором першого у Європі електротехнічного факультету, доктором Страсбурзького університету, радником Двору імператора Франца-Йосифа, державним радником з електротехніки в Чехії.

Багато наукових проблем цікавили українського вченого, особливо в галузі молекулярної фізики. У 1881 році вчений сконструював «лампу Пулюя». Цей прилад став прообразом майбутнього рентгенівського апарату, який робив знімки будь-якої частини людського організму. На

Міжнародній електротехнічній виставці в Парижі цей винахід отримав срібну медаль. Але першу наукову статтю про винахід Пулюй опублікував лише через 2 місяці після Вільгельма Рентгена (грудень 1895 та лютий 1896 р.). І це стало причиною того, що німецька преса переконала увесь світ в тому, що «першовідкривачем чудо-винаходу став великий німецький фізик Вільгельм Рентген», а Х-промені одразу ж отримали назву «рентгенівських».

Скромність Івана Пулюя, який не хотів боротися за визнання й дивіденди, черговий раз доводить благородство його натури та відданість своїй справі, а також ставить його в один ряд з великими діячами світової науки. Адже фактичне відкриття рентгенівського апарату задовго до його офіційного автора є справжнім науковим подвигом.

Іван Пулюй першим:

- виявив появу електропровідності в газах, що опромінюються рентгенівськими променями;
- показав можливість використання Х-променів в медичній діагностиці;
- зміг зробити рентгенівський знімок людського скелета повністю*.

Примітка.

* Джерело:

<http://heroes.profi-forex.org/ua/puljuj-ivan-pavlovich>

Завдання 4. Дайте відповіді на запитання.

1. Хто такий Іван Павлович Пулюй?
2. Якими науковими проблемами цікавився український учений?
3. Який винахід став прообразом майбутнього рентгенівського апарату?

4. Чому Х-промені отримали назву «рентгенівські»?
5. Які відкриття Іван Пулюй здійснив першим у світі?

Завдання 5. Вставте необхідні за змістом слова в речення у правильних відмінкових формах. Використовуйте текст.

1. Іван Пулюй був одним з провідних ... Європи на межі ХІХ–ХХ століть.
2. Український вчений цікавився багатьма науковими ... .
3. «Лампа Пулюя» стала прообразом майбутнього рентгенівського ... .
4. Уся німецька преса переконала ..., що «першовідкривачем чудовинаходу став великий німецький фізик Вільгельм Рентген».
5. Іван Пулюй першим виявив появу електропровідності в ... .
6. Іван Пулюй зміг зробити рентгенівський ... людського скелета повністю.

Завдання 6. Напишіть розповідь про відомого фізика у вашій рідній країні (до 20 речень).

Тема 9

АМОСОВ МИКОЛА МИХАЙЛОВИЧ – ЛЮДИНА-ЛЕГЕНДА

Завдання 1. З'ясуйте значення нових слів і словосполучень та запишіть їх у зошит.

Учений, хірург, основоположник, біокібернетика, письменник, академік, операція, серце, протезування, автор, монографія, ряд, лауреат, премія, галузь, проведення, геній, визнання, слава, талант, роздум, тираж, екземпляр, епоха, результат, опитування, звання.

Складний, гігантський.

Здійснювати, видавати, впроваджувати, продовжувати, рятувати, переоцінювати, оперувати.

Невтомно, важко.

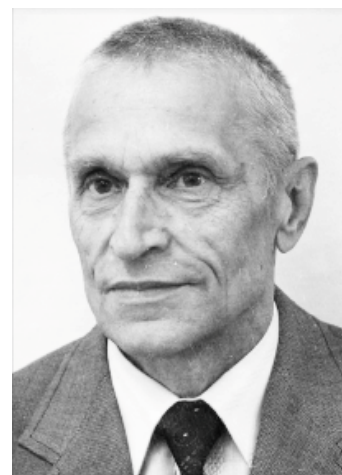
Громадський діяч, серцево-судинна хірургія, клапан серця, міжнародний рівень, антитромботична властивість, наукова робота, новітня технологія, хірургічна операція, революційний спосіб, медична практика, похилий вік, вклад в науку, громадська думка.

Завдання 2. Поєднайте синоніми.

талановитий	метод
видатний	гігантський
новітній	пройти
спосіб	здібний
визнання	старий
величезний	слава
минути	відомий
похилий	сучасний

Завдання 3. Прочитайте текст. Знайдіть у тексті дієприкметники, випишіть їх у зошит та складіть із ними речення.

Микола Михайлович Амосов – талановитий вчений, основоположник біокібернетики в Україні, видатний хірург, академік Національної академії наук України та Академії медичних наук України, письменник, громадський діяч. Микола Амосов один із перших лікарів у СРСР (Радянському Союзі), хто почав проводити операції на серці. Вчений створив інститут серцево-судинної хірургії та першим здійснив протезування мітрального клапана серця. На міжнародному рівні Амосов першим почав робити протезування клапанів серця, що мають антитромботичні властивості.

Амосов є автором більше ніж 400 наукових робіт, серед яких 19 монографій. Значна частина його монографій була перевидана в різних країнах світу (у Сполучених Штатах Америки, Німеччині, Болгарії, Японії). Микола Амосов також є лауреатом різноманітних премій, у тому числі Державної премії України в галузі науки й техніки, яку він отримав у 1997 році.

Геній медицини невтомно працював кілька десятків років. Він постійно впроваджував новітні технології та революційні способи проведення дуже складних хірургічних операцій. Крім хірургічної практики, видатний лікар також писав книги. Талант письменника приніс Амосову визнання й славу. Його книга «Роздуми про здоров'я» була видана гігантським тиражем – 7 мільйонів екземплярів.

Учений продовжував оперувати до похилого віку. Свою останню операцію на серці він провів, коли йому вже було за вісімдесят років.

Микола Амосов – це людина-епоха, видатний хірург, завдяки якому було врятовано тисячі людських життів. Його вклад в науку важко переоцінити.

У 2008 році відбулося опитування серед українців. За результатами опитування громадської думки Микола Михайлович був удостоєний звання «великого українця всіх часів»*.

Примітка.

*Джерело:

<https://www.discoverukraine.com.ua/mikola-amosov-genij-medicini/>

Завдання 4. Дайте відповіді на запитання.

1. Хто такий Микола Михайлович Амосов?
2. Які хірургічні операції він проводив?
3. Скільки наукових робіт написав учений?
4. У яких країнах були видані монографії Амосова?
5. Чим ще займався Амосов, крім хірургічної практики?
6. Як називалася книга Миколи Амосова, що була видана гігантським тиражем?
7. Якого звання був удостоєний вчений у 2008 році?

Завдання 5. Продовжте асоціативний ряд.

ЗРАЗОК: книгу можна – прочитати, написати, купити, подарувати.

Операції можна – ... .

Наукові роботи можна – ... .

Новітні технології можна – ... .

Лікарську практику можна – ... .

Людське життя можна – ... .

Завдання 6. Напишіть розповідь про найпопулярніші медичні винаходи у вашій рідній країні (до 20 речень).

ЧАСТИНА III

ПРИРОДНІ БАГАТСТВА УКРАЇНИ

Тема 1

КЛІМАТ УКРАЇНИ

Завдання 1. З'ясуйте значення нових слів і словосполучень та запишіть їх у зошит.

Клімат, значення, розвиток, фактор, волога, тривалість, рослина, тварина, мінливість, підвищення, коливання, спека, мороз, північ, південь, схід, захід, відлига, опади, урожай.

Загальний, основний, відповідний, місцевий, вологий, значний, суворий, асфальтовий.

Впливати, формуватися, залежати (від), визначатися, знижувати, викликати, становити, брати до уваги, розподілятися, тривати, припадати.

Тісно, нерівномірно.

Світловий день, господарська діяльність, географічне положення, помірний пояс, характерна риса, погодна умова, узбережна частина, брати до уваги, максимальна кількість, житловий будинок, сільська місцевість, сільськогосподарська культура.

Завдання 2. Утворіть словосполучення за зразком.

ЗРАЗОК: господарський + діяльність = господарська діяльність

Прикметники: кліматичний, географічний, помірний, максимальний, характерний, погодний, посушливий, середній, місцевий, асфальтовий, високий, сільський.

Іменники: умова, положення, риса, врожай, пояс, клімат, температура, місцевість, рік, фактор, кількість, дорога.

Завдання 3. Прочитайте текст. Випишіть з тексту антонімічні пари.

Клімат має велике значення, адже він впливає на загальний розвиток країни. Наприклад, під впливом основних факторів кліматоутворення – тепла, вологи, тривалості світлового дня – формується відповідна рослинність. З рослинами тісно пов'язані тварини. Господарська діяльність людини також залежить від кліматичних факторів.

Клімат України як і кожної країни визначається її географічним положенням. Територія України знаходиться в помірному поясі, і тому

клімат у нашій країні помірно-континентальний. Характерні риси клімату – висока температура влітку, низька – взимку, протягом року нечасті дощі по всій території.

Для клімату України характерна мінливість погодних умов з року в рік. Поряд з дуже вологими роками можуть бути посушливі роки, а поряд з дуже холодними – теплі.

Значний вплив на клімат узбережної частини країни мають Чорне та Азовське моря. Вони викликають підвищення вологи в повітрі, зменшують коливання температури, знижують спеку влітку й морози взимку.

Середня річна температура на території нашої країни на півночі становить $+6... +7^{\circ}$ і на півдні $+12... +13^{\circ}\text{C}$. Найхолоднішою є північно-східна частина України, а найтеплішою – південно-західна.

Найхолодніший місяць – січень, найтепліший – липень. Зима в Україні не дуже сувора (якщо не брати до уваги окремих років), часто бувають відлиги. Вона триває не більше 4 місяців.

Кількість опадів розподіляється нерівномірно за сезонами. У теплу пору їх випадає у 2–3 рази більше, ніж у холодну. Максимальна кількість опадів на більшості території України припадає на червень – липень.

На формування місцевого клімату впливає також і господарська діяльність людини. Так, завдяки заводам, фабрикам, житловим будинкам, асфальтовим дорогам і площам температура повітря в містах вища, ніж у сільській місцевості. Загалом температурні умови України сприятливі для одержання високих урожаїв різних сільськогосподарських культур.

Завдання 4. Дайте відповіді на запитання.

1. Що залежить від кліматичних умов?
2. У якому кліматичному поясі знаходиться територія України?
3. Які характерні риси клімату України Ви знаєте?
4. Яка середньорічна температура на півночі та півдні України?

5. Скільки місяців триває зима в Україні?
6. Якого літнього місяця спостерігаються максимально високі температури?
7. Як розподіляється кількість опадів в Україні?
8. Що впливає на формування місцевого клімату?

Завдання 5. З поданих слів складіть речення, поставивши слова у правильні граматичні форми.

1. Впливати, її, клімат, загальний, країна, розвиток, кожна, на.
2. Україна, залежати, її, положення, від, географічний, клімат.
3. Кожен, Україна, умови, змінюватися, рік, кліматичний, в.
4. Пора, найхолодніший, зима, а, це, рік, найтепліший, літо.
5. Температурний, хороший, Україна, загалом, для, умови, сприятливий, врожай.

Завдання 6. Напишіть розповідь про клімат вашої країни (до 20 речень).

Тема 2

ЧОРНЕ МОРЕ

Завдання 1. Прочитайте слова. Значення невідомих слів з'ясуйте за словником.

Озеро, землетрус, суша, протока, потік, згадка, століття, ера, версія, труднощі, навігація, колоніст, берег, шторм, площа, глибина, вид, акула, риба, плавник, зябра, отрута, дно, мідія, устриця, молюск, півострів.

Гігантський, прісноводний, потужний, морський, солоний, давній, гостинний, жакхливий, небезпечний, спинний, сильний.

Розколювати, утворюватися, з'єднувати, наповнюватися, освоювати, темніти, сягати, відрізнятись, налічуватись, з'являтись, боятись, містити, збільшуватись, знаходитись.

Завдання 2. Утворіть словосполучення, поставивши слова в дужках у правильній відмінковій формі.

Озеро (гігантський), вода (морський), море (гостинний), види (тварина), глибина (найбільший), риба (найнебезпечніший), отрута (сильний), гори (Кримський), площа (загальний).

Завдання 3. Прочитайте текст. Знайдіть в ньому 7 дієслів та утворіть від них інфінітив і форму наказового способу.

ЗРАЗОК: говорити – говори, малювати – малюй.

8000 років тому Чорне море було гігантським прісноводним озером. Унаслідок потужного землетрусу, який розколов сушу, утворилася протока Босфор, що з'єднала озеро із Середземним морем. Так, прісне озеро наповнилося потоками морської, солоної води й стало Чорним морем.

Перша згадка про Чорне море датована V століттям до нашої ери. Існують різні версії щодо назви Чорного моря. В одній із версій говориться, що давні греки називали його «Негостинне море», тому що були труднощі з навігацією. Пізніше, коли грецькі колоністи добре освоїли береги, то стали називати його «Гостинне море». Інша версія пов'язана з тим, що люди називали так море через жахливі шторми, під час яких вода в морі темніла.

Вихід до Чорного моря мають Україна, Румунія, Болгарія, Росія, Туреччина і Грузія. У Чорне море впадає, крім Дунаю і Дніпра, ще понад 15 річок.

Чорне море має площу 422000 км² (квадратних кілометрів). Найбільша його глибина сягає 2210 м. Чорне море відрізняється від інших морів відсутністю життя на глибині понад 150–200 м. У Чорному морі живе найменше різних видів тварин. Якщо в Середземному морі налічується близько 9000 видів, то в Чорному морі лише 2500 видів тварин. У Чорному морі живе лише один вид акул – Катран. Вона рідко з'являється біля берегів, тому що боїться людей. Найнебезпечнішою рибою для людини в Чорному морі є морський дракончик, спинний плавник та кришки на його зябрах містять сильну отруту. На дні Чорного моря живуть мідії, устриці й молюски.

Чорне море збільшується, а гори, що знаходяться навколо нього постійно ростуть. Чорне море має один великий півострів – Кримський. Люди люблять відпочивати на Чорному морі.

Завдання 4. Дайте відповіді на запитання.

1. Скільки років тому Чорне море було прісноводним озером?
2. Як називається протока, яка з'єднує Чорне море з Середземним?
3. Коли відбулася перша згадка про Чорне море?
4. Як називали Чорне море давні греки?
5. Які країни мають вихід до Чорного моря?
6. Яка площа Чорного моря?
7. Яка кількість тварин налічується у Чорному морі?
8. Яка найнебезпечніша риба водиться у Чорному морі?

Завдання 5. Знайдіть логічне продовження речення:

8000 років тому Чорне море було гігантським ...	лише 2500 видів тварин.
Унаслідок потужного землетрусу, який розколов сушу, утворилася ...	морський дракончик.
Вихід до Чорного моря мають <u>Україна</u> , <u>Румунія</u> ...	прісноводним озером.
У Чорне море впадає, крім Дунаю і <u>Дніпра</u> ще...	<u>Болгарія</u> , Росія, Туреччина і <u>Грузія</u> .
Якщо в Середземному морі налічується близько 9000 видів, то в Чорному морі...	понад 15 річок.
Найнебезпечнішою рибою для людини в Чорному морі є ...	півострів – Кримський.
Чорне море має один великий ...	протока Босфор.

Завдання 6. Напишіть розповідь про моря, які ви знаєте (до 20 речень).

Тема 3

АЗОВСЬКЕ МОРЕ

Завдання 1. З'ясуйте значення нових слів і словосполучень та запишіть їх у зошит.

Організм, молюск, площа, особливість, відокремленість, постачання, опади, океан, глибина, лід, ситуація, спостереження, хвиля, рибопродуктивність, риба, пляж, клімат, лікування, узбережжя.

Дрібний, продуктивний, рослинний, тваринний, природний, континентальний, мілкий, глибокий, солоний, прісноводний, чудовий, безхмарний, сонячний, цілющий.

Відноситися, розташовуватися, мешкати, перевищувати, покриватися, падати, зникати, спостерігати, перевершувати, вабити, радити, купатися.

Неухильно, рано, пізно.

Атлантичний океан, Світовий океан, рівень води, морське узбережжя, кварцовий пісок, купальний сезон, солоні озера, лікувальні грязі.

Завдання 2. Ознайомтеся із основними мешканцями Азовського моря та їхніми зображеннями.

Щука

Карась

Дельфін

Завдання 3. Прочитайте текст, розкриваючи дужки та вживаючи правильні відмінкові форми слів та словосполучень.

Азовське море належить до середземноморського басейну Атлантичного океану й розташоване на сході Європи. Воно є найдрібніше у світі серед 63 морів, але найпродуктивніше. За кількістю рослинних й тваринних організмів Азовському морю нема рівних у світі. Його ще називають Морем молюсків через велику кількість молюсків, які мешкають у ньому.

Площа Азовського моря – 38 тисяч квадратних кілометрів. Азовське море майже повністю відокремлене від Світового океану. Основними джерелами постачання води в Азовське море є ріки та природні опади. Щороку рівень води в Азовському морі неухильно падає, тому рано чи пізно воно й зовсім може зникнути. Історія спостережень за Азовським морем свідчить, що ніколи на ньому не спостерігалися хвилі вище чотирьох метрів. Це море на Землі найвіддаленіше від будь-якого океану, тобто найбільш континентальне.

З усіх морів світу Азовське море – наймілкіше, його глибина не перевищує 5 метрів у найглибшій точці. Взимку Азовське море нерідко покривається льодом, іноді навіть повністю.

За кількістю рослинних і тваринних організмів Азовському морю немає рівних у світі. Азовське море за кількістю риби на одиницю площі у 6,5 разів перевершує Каспійське, у 40 разів – Чорне та в 160 разів Середземне море. Крім того, у менш солоних регіонах Азовського моря мешкають прісноводні риби – це щука і карась. В Азовському морі водяться дельфіни.

Морське узбережжя Азовського моря – це чудові пляжі з кварцового піску золотисто-жовтого кольору. Купальний сезон починається у квітні, а завершується у вересні. Велика кількість безхмарних сонячних днів – біля 250 на рік, висока температура морської води – від 25 до 28 градусів за Цельсієм у липні, приїжджають сюди сотні тисяч людей на лікування та відпочинок. На узбережжі є

неглибокі (до 1 метра) солоні озера, більшість з яких містять лікувальні грязі.

Лікарі радять на узбережжі Азовського моря довго купатися в піску, бо він має лікувальні властивості.

Завдання 4. Дайте відповіді на запитання.

1. До басейну якого океану належить Азовське море?
2. Яка друга назва Азовського моря?
3. Яка загальна площа та глибина Азовського моря?
4. Що є головними джерелами постачання води у море?
5. Які прісноводні риби мешкають у Азовському морі?
6. Коли починається і коли закінчується купальний сезон?
7. Яка глибина солоних озер на узбережжі моря, які містять лікувальні грязі?

Завдання 5. Підберіть до поданих іменників прикметники з тексту. Запишіть словосполучення у зошит.

Властивості, море, вода, риби, дні, пляжі, колір, сезон, океан, опади, температура, грязь, джерела, регіон.

Завдання 6. Напишіть розповідь про моря, які є у вашій рідній країні (до 20 речень).

Тема 4

НАЙБІЛЬШІ РІЧКИ УКРАЇНИ

Завдання 1. З'ясуйте значення нових слів і словосполучень та запишіть їх у зошит.

Куточок, краса, легенда, довжина, річище, міст, межа, походження, назва, частина, риболовля, рай, географ.

Загадковий, глибокий, залізничний, автомобільний.

Вражати, дивувати, протікати, проходити, перетинати, виводити, полюбляти, реєструвати, встановлювати.

Ріки: Дніпро, Дністер, Південний Буг.

Риби: судак, сом, дикий короп, щука, карась.

Водна артерія, басейн річки, сімейство корошових, плавучий світло-музичний фонтан.

Завдання 2. З поданих іменників утворіть прикметники за зразком.

ЗРАЗОК: легенда – легендарний; ширина – широкий.

Краса, легенда, глибина, річка, територія, довжина, вода, риба, область, Дніпро.

Завдання 3. Прочитайте текст. Знайдіть у ньому назви областей України та утворіть від них назви міст.

ЗРАЗОК: Миколаївська – Миколаїв; Львівська – Львів.

На території України більше 70 тисяч річок. Усі вони розташовані в різних куточках країни і здатні вразити своєю красою, і здивувати загадковою легендою.

Річка Дніпро є однією з найбільших в Європі. Четверта за довжиною після Волги, Дунаю та Уралу. Протікає вона по території 3-х країн. Це Росія, Білорусь і Україна.

Назва річки – Дніпро, походить від скіфського «Данапр», що перекладається як «глибока річка» (*дан* – річка + *апр* – глибокий).

Річка Дніпро протікає через такі області України: Чернігівська, Київська, Черкаська, Кіровоградська, Полтавська, Дніпропетровська, Запорізька, Херсонська. Середня глибина річки становить – 6–12 метрів.

На сьогодні річище Дніпра перетинають до 100 різних мостів, залізничних та автомобільних, з них більшість – на території нашої країни. Так, близько 50 мостів збудовані в межах України, 23 мости – у Росії, 21 міст – у Білорусі.

Для України Дніпро є головою водною артерією. Ця річка забезпечує водою 70% населення країни.

Дністер являється третьою за довжиною річкою в Україні та дев'ятою в Європі. Довжина ріки – 1362 кілометри, найбільша глибина Дністра – 6 метрів. Річка Дністер протікає через Молдову, Польщу та Україну.

Походження назви «Дністер» остаточно не з'ясоване. Учені вважають, що перша частина назви походить від слів «дана», «дна», «дон», що означає «річка». Друга ж частина назви пов'язана зі словами, що означають «південний». Тому можна зробити висновок, що Дністер – це «південна річка». Звичайно існують й інші думки щодо походження назви річки Дністер.

Дністер – просто рай для тих людей, хто полюбляє риболовлю. Адже у басейні річки вчені зареєстрували 42 види риб (судак, сом, дикий короп, щука, карась тощо), близько 40 % з яких належать до сімейства коропових.

Південний Буг – ріка на південному заході України. Південний Буг – четверта за довжиною (після Дунаю, Дніпра та Дністра) річка України і найбільша, яка тече виключно територією України. Довжина Південного Бугу – 806 кілометрів. Глибина Південного Бугу – у середньому 2,5 метри.

Точна назва річки невідома. Французький географ Елізе Реклю пов'язує назву річки зі словом «бог».

У Південному Бугу можна знайти більше 70 видів риб. Ця річка фактично має лише одну велику притоку – річку Синюху.

Найбільший у Європі плавучий світло-музичний фонтан знаходиться саме у Вінниці на річці Південний Буг. Ріка перетинає територію трьох областей і відповідно три обласні центри розташовані на ній: Хмельницький, Вінниця, Миколаїв*.

Примітка.

*Джерело:

<https://dovidka.biz.ua/pivdenniy-bug-tsikavi-fakti/>

Довідник цікавих фактів та корисних знань © dovidka.biz.ua

Завдання 4. Дайте відповіді на запитання.

1. Скільки річок протікає на території України?
2. Яка найбільша річка в Європі? На території яких країн вона протікає?
3. Скільки мостів, які перетинають річище Дніпра, розташовані в межах України?
4. Яка довжина і глибина річки Дністер?
5. Скільки видів риб зареєструвати вчені у басейні річки Дністер?
6. Яку велику притоку має річка Південний Буг?
7. На якій річці встановлено найбільший у Європі плавучий світло-музичний фонтан?

Завдання 5. Використавши текст, підберіть узагальнювальні слова до поданих слів.

ЗРАЗОК: понеділок, вівторок, середа – це дні тижня; зима, літо, осінь, весна – це пори року.

1. Дунай, Дніпро, Дністер – це ...
2. Молдова, Польща та Україна – це ...
3. Чернігівська, Київська, Черкаська – це...
4. Хмельницький, Вінниця, Миколаїв – це...
5. Судак, щука, карась – це...
6. Кілометри, метри – це...

Завдання 6. Напишіть розповідь про річки у вашій рідній країні (до 20 речень).

Тема 5

КОРИСНІ КОПАЛИНИ УКРАЇНИ

Завдання 1. З'ясуйте значення нових слів і словосполучень та запишіть їх у зошит.

Родовище, запас, парфумерія, медицина, розвідка, каміння, поклад, видобуток, перспектива, сировина, виробництво, добриво, родючість.

Провідний, мінерально-сировинний, металевий, паливний, рудний, корисний, дорогий, перспективний, раціональний.

Розробляти, поєднуватися, посідати, використовувати, базуватися.

Близько, вдало.

Корисні копалини, легка промисловість, лікувальні грязі, комплексний підхід.

Завдання 2. Ознайомтеся із назвами корисних копалин, які видобувають в Україні, та їхніми зображеннями.

Паливні корисні копалини

Вугілля

Нафта

Газ

Горючі сланці

Торф

Рудні корисні копалини

Ферум /Залізо

Залізо

марганець

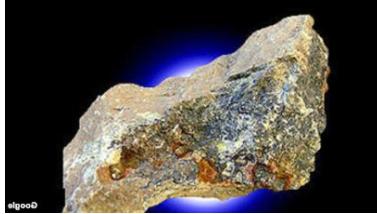
Марганець

Нікель

Титан

Уран

Хром

Золото

Нерудні корисні копалини

Кам'яна сіль

Каолін

Вогнетривкі глини

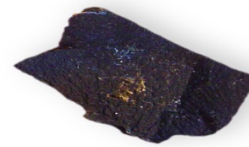
Цементна сировина

Флюсові вапняки

Самородна сірка

Озокерит

Дорогоцінне і напівдорогоцінне каміння

Аметист

Бурштин

Гірський кришталь

Опал

Топаз

Гранат

Родоніт

Онікс

Завдання 3. Прочитайте текст. Підберіть синоніми до підкреслених слів.

В Україні багато різноманітних корисних копалин, тому вона входить до провідних мінерально-сировинних держав світу. Нині в Україні розвідано близько 90 видів корисних копалин.

В Україні корисні копалини вдало поєднуються у три групи. Перша група – це **паливні корисні копалини** (вугілля, газ, нафта, горючі сланці, торф). До другої групи належать **рудні корисні копалини**, вони охоплюють родовища (золота, заліза, нікелю, марганцю, титану, хрому, урану). Третя група – це **нерудні корисні копалини** (кам'яна сіль, вогнетривкі глини, каолін, цементна сировина, флюсові вапняки).

У світі Україна посідає одне з провідних місць за запасами нерудних (неметалевих) корисних копалин. Зокрема, на заході України **родовища самородної сірки і озокериту** є найбільшими у світі. Озокерит використовується у легкій промисловості, а також у парфумерії та медицині. Кам'яну сіль видобувають на Донбасі та в Закарпатті.

Серед дорогоцінного й напівдорогоцінного каміння в Україні (Криворіжжя, Приазов'я, Закарпаття) є **родовища аметисту, бурштину, гірського кришталю** тощо). Здебільшого бурштин видобувають у Житомирській, Рівненській і Волинській областях. Для України перспективним є відкриття видобутку родовищ таких дорогоцінних й напівдорогоцінних каміння (**опал, топаз, гранат, родоніт, онікс**).

Україна (Донецька область) славиться сировиною для виробництва добрив – це родовища **фосфоритів**. На півночі Хмельницької області виявлено новий вид корисних копалин – це **сапоніт**.

Миргород, Свалява, Трускавець славиться своїми лікувальними мінеральними водами, а південь та захід країни – лікувальними грязями*.

Завдання 4. Дайте відповіді на запитання.

1. Скільки видів корисних копалин розвідано в Україні?
2. Які корисні копалини належать до групи паливні?
3. Які корисні копалини належать до групи рудні?
4. Родовища яких нерудних корисних копалин на заході України вважаються найбільшими у світі?
5. У яких регіонах України видобувається кам'яна сіль?
6. Яке дорогоцінне та напівдорогоцінне каміння видобувають в Україні?
7. У яких областях України знаходять поклади бурштину?
8. Які українські міста славляться лікувальними мінеральними водами?

Примітка.

*Джерела:

П.О. Масляк, П. Г. Шищенко. Географія України: Проб, підруч. для 8–9 кл. серед, шк. – К. : Зодіак-ЕКО, 2000. – 434 с.

<https://dovidka.biz.ua/tsikavi-fakti-pro-korisni-kopalini/> Довідник цікавих фактів та корисних знань © dovidka.biz.ua

Завдання 5. Використовуючи текст, утворіть словосполучення, узгоджуючи іменник та прикметник у роді та числі.

мінеральний	копалини
дорогоцінний	грязі
кам'яний	промисловість
легкий	води
флісовий	каміння
корисний	сіль
гірський	вапняки
лікувальний	кришталь

Завдання 6. Напишіть розповідь про корисні копалини, які видобувають у вашій рідній країні (до 20 речень).

Тема 6

КАРПАТИ

Завдання 1. З'ясуйте значення нових слів і словосполучень та запишіть їх у зошит.

Масив, довжина, ширина, площа, протяжність, межа, маршрут, поселення, подорож, вершина, капсула, земля, регіон, хрест, тризуб, відгалуження, подібність, геологія, рештки, мамонт, олень, носоріг, джерело, порода, кінь, трембіта, гектар, глибина, висота.

Гірський, східний, загальний, величезний, унікальний, особливий.

Розташовуватися, входити, знаходитися, встановлювати, досягати.

Карпатські гори, Скандинавські гори, найвища точка, мармурова плита, льодовиковий період, земноводна тварина, залізнична станція, газована вода, хімічний склад, лікувальна властивість, кам'яний міст, залізничний міст, музичний інструмент, озеро Синевир, рівень моря.

Завдання 2. До кожного іменника підберіть прикметник.

ЗРАЗОК: область – центральна, найбільша.

Масив –

Міст –

Інструмент –

Факт –

Період –

Вода –

Станція –

Озеро –

Завдання 3. Прочитайте текст. Запишіть підкреслені числівники словами.

Карпати (Карпатські гори) – гірський масив у Центральній і Східній Європі. Довжина близько 1500 кілометрів, ширина до 500 кілометрів. Загальна площа близько 190 тис. км². Карпати – друга за протяжністю (після Скандинавських гір – 1700 км) та площею (після Альп – близько 195 тис. км²) гірська система у Європі.

Говерла – найвища точка українських Карпат (2061 метрів). Гора розташовується на межі Івано-Франківської та Закарпатської областей. Говерла входить у число найпопулярніших туристичних маршрутів. Одні із найпопулярніших поселень для старту подорожі до вершини – Ворохта, Яремче та Верховина. На Говерлі знаходиться мармурова плита з капсулами, у яких земля з усіх регіонів України. На вершині встановлено хрест з тризубом.

Цікаві факти про Карпати:

- Карпати – це східне відгалуження Альп. Мають багато подібностей, але геологія Карпат складніша.

- На території Карпат були виявлені рештки тварин льодовикового періоду: мамонтів, величезних оленів, носорогів, земноводних і різних птахів.

- Найвищою залізничною станцією в Карпатах є «Бескид», яка знаходиться у Львівській області.

- У Карпатах є унікальне джерело газованої води, розташоване в селі Келечин, у Закарпатській області. Воно має особливий хімічний склад і лікувальні властивості.

- У Карпатах розводять унікальну породу гірських коней, відомі під назвою Гуцул або Гуцулик.
- Серед найдовших і найстаріших кам'яних мостів Європи й світу – залізничний міст в смт (селі міського типу) Ворохта. Побудований ще 1895 році. Довжина його близько 200 метрів.
- Українські Карпати відомі і найбільшим музичним інструментом – трембітою. Довжина його може досягати 4-х метрів.
- У Карпатах знаходиться найбільше озеро в Україні – Синевир. Воно займає площу близько 7 гектарів. Глибина його близько 24 метри. Розташувалося озеро на висоті 989 метрів над рівнем моря.

Завдання 4. Дайте відповіді на запитання.

1. Яка довжина й ширина Карпатських гір?
2. Яка найвища точка українських Карпат?
3. На вершині якої гори встановлено хрест з тризубом?
4. Рештки яких тварин льодовикового періоду було виявлено на території Карпат?
5. У якій області України знаходиться найвища залізнична станція Карпат?
6. У якому селі Закарпатської області є унікальне джерело газованої води?
7. Як називається найбільший музичний інструмент українських Карпат?
8. Яка глибина найбільшого озера в Україні Синевир?

Завдання 5. Перепишіть речення, доповнюючи його іменниками. Використовуйте слова для довідок.

1. Карпати – друга за протяжністю та площею гірська ... у Європі.
2. Говерла – найвища ... українських Карпат.
3. На Говерлі знаходиться мармурова ... з капсулами, у яких ... з усіх регіонів України.
4. На вершині встановлено ... з тризубом.

5. У Карпатах є унікальне ... газованої води, розташоване в селі Келечин, в Закарпатській області.

6. Серед найдовших і найстаріших кам'яних мостів Європи й світу – залізничний ... в смт Ворохта.

7. ... озера Синевир близько 24 метри.

Слова для довідок: хрест, система, джерело, точка, глибина, міст, плита.

Завдання 6. Напишіть розповідь про гори у вашій рідній країні (до 20 речень).

Тема 7

РОСЛИННИЙ СВІТ УКРАЇНИ

Завдання 1. З'ясуйте значення нових слів і словосполучень та запишіть їх у зошит.

Рослинність, вид, рослина, ліс, степ, лук, болота, площа, гектар, дерево, порода, насадження, запас, торф, охорона, захід, збереження, відтворення, видання, гриб, угруповання, поєднання.

Різноманітний, середньовіковий, багатий, рідкісний, особливий.

Налічуватися, становити, переважати, займати, рости, потребувати, осушувати, описувати, заносити, створювати, вносити.

Приблизно, близько, зазвичай.

Запаси торфу, Червона книга України, Українські Карпати, Зелена книга України.

Завдання 2. Ознайомтеся із назвами рослин, які ростуть в Україні, та їхніми зображеннями.

Сосна

Ялина

Бук

Дуб

Граб

Липа

Клен

Береза

Тополя

Вільха

Верба

Осока

Полин

Шавлія

Незабудка

Конюшина

Щавель

Деревій

Кульбаба

Волошка

Очерет

Хвощ

Лепеха

Підсніжник
звичайний

Сон-трава

Первоцвіт
звичайний

Цибуля ведмежа

Червона рута

Завдання 3. Прочитайте текст. Знайдіть у тексті дієслова та визначте їх вид (доконаний або недоконаний).

Рослинність України різноманітна. На території країни налічується більш як 25 тисяч видів рослин, які ростуть у лісах, степах, на луках і болотах.

Загальна площа лісів в Україні – близько 10 мільйонів гектарів, що становить приблизно 14% її території. У лісах переважають молоді та середньовікові дерева, поширені такі породи, як *сосна, ялина, бук, дуб*. Вони займають близько 90 % площі лісів. Крім того, є насадження *граба, липи, клена, берези, тополі, вільхи* тощо.

Українські степи багаті на *полин, шавлію, незабудки* тощо.

На українських луках зазвичай росте *конюшина, щавель, деревій, кульбаби, волошки*.

Болота займають близько 2% території України. Найбільше поширення вони дістали на Поліссі. Болота мають значні запаси торфу. Поширені *осока, очерет, хвощ, лепеха* та інші види рослин. З дерев – *вільха чорна*, менше – *сосна, береза, верба*. Багато боліт осушено.

У 1980 р. було видано Червону книгу України. У ній описано рідкісні та зникаючі види рослин, що потребують особливої охорони, місця їхнього поширення, заходи для їхнього збереження та відтворення. Якщо до першого видання Червоної книги України було занесено 150 видів рослин, то нині їх уже понад 800 видів рослин і грибів (третє видання). Серед них, наприклад, є *підсніжник звичайний, сон-трава, первоцвіт звичайний, цибуля ведмежа, червона рута* та інші. Найбільше рідкісних видів рослин росте в Українських Карпатах.

Для збереження рідкісних рослинних угруповань у 1987 році створено Зелену книгу України, до якої нині внесено близько 130 рослинних поєднань.

Завдання 4. Дайте відповіді на запитання.

1. Яка кількість видів рослин налічується на території України?
2. Яка загальна площа лісів України?
3. Які породи середньовікових дерев переважають у лісах України?
4. На які рослини багаті українські степи?
5. Яка рослинність росте на луках України?
6. У якому році було видано Червону книгу України?
7. Скільки рідкісних рослинних угруповань внесено до Зеленої книги України?

Завдання 5. Вставте потрібні слова у відповідній відмінковій формі, використовуючи слова для довідок.

1. На території країни налічується більш як 25 тисяч видів рослин, які ростуть у лісах, степах, на луках і ... .
2. Загальна ... лісів в Україні – близько 10 мільйонів ... , що становить приблизно 14% її території.
3. У лісах переважають молоді та середньовікові ... , поширені такі ... , як сосна, ялина, бук, дуб.
4. Українські ... багаті на полин, шавлію, незабудки тощо.
5. Болота мають значні запаси ... .
6. У 1980 р. було видано Червону ... України.
7. Найбільше рідкісних ... рослин росте в Українських Карпатах.

Слова для довідок: торф, гектар, вид, дерево, болото, порода, площа, степ, книга.

Завдання 6. Напишіть розповідь про рослинний світ вашої рідної країни (до 20 речень).

Тема 8

ЦІКАВІ ФАКТИ ПРО ЛІКАРСЬКІ РОСЛИНИ УКРАЇНИ

Завдання 1. З'ясуйте значення нових слів і словосполучень та запишіть їх у зошит.

Рослина, квітка, вид, медицина, зарості, ліки, ліс, стебло, волоски, захист, шкіра, опік, соус, волосся, застуда, бур'ян, узбіччя, поле, город, хвороба, чагарник, плід, варення, отрута, тварина, лікування, галявина, ясна, кашель, безсоння, компот, захворювання, рана, препарат, нирка, легені.

Вічнозелений, отруйний, листяний, справжнісінький, багаторічний, трав'янистий, тонкий, особливий, міцний, лікарський, кислуватий, корисний, однорічний, звичайний, смачний.

Існувати, використовувати, рости, утворювати, цвісти, траплятися, виготовляти, жалитися, готувати, мити, зустрічатися, ворожити, дізнаватися, застосовувати, міститися, вбивати, полоскати, зміцнювати, лікувати, отримувати, загоювати.

Переважно, певно, близько, даремно.

Головний біль, Північна півкуля, хвороби печінки, заспокійливий засіб, біль у серці, дикоросла троянда, уздовж доріг, береги річок.

Завдання 2. Ознайомтеся із назвами лікарських рослин, які ростуть в Україні, та їхніми зображеннями.

Барвінок

Кропива

Ромашка

Ожина

Звіробій

Шипшина

Чистотіл

Завдання 3. Прочитайте текст. Випишіть з тексту пари антонімів.

Барвінок – це вічнозелена рослина, яка має сині квітки. Існує два види барвінку – малий і великий. Барвінок малий використовується у медицині, але він є отруйною рослиною. Ростає у листяних лісах, утворюючи справжнісінькі зарості. Цвіте мало. В Україні трапляється майже всюди. З барвінку виготовляють ліки від головного болю.

Кропива – це багаторічна трав'яниста рослина. Ростає переважно в Північній півкулі. Певно, найвідоміша серед рослин, бо немає такої людини, яка б ніколи не жалилася кропивою. А чому вона так жалиться? А все тому, що листя на стеблі кропиви вкриті тонкими волосками, що мають особливий захист – сік, який і «опікає» шкіру. Але незважаючи на це, люди готують із кропиви борщі, салати, соуси. Також кропивою миють волосся, щоб воно було міцне. Вона допомагає при застуді й хворобах печінки.

Ромашка – це трав'яниста рослина з жовто-білими квіточками. Зустрічається майже по всій Україні. Ростає як бур'ян: на узбіччях, полях, у садах і городах. На ромашці можна не лише ворожити, щоб дізнатися любить хтось чи не любить. А й використовувати її в медицині. Є навіть особливий вид ромашки, який так і називається «ромашка лікарська». Її застосовують від багатьох хвороб, а також як заспокійливий засіб.

Ожина – це рослина, що має вигляд чагарнику. Вона поширена майже у всьому світі. Плоди ожини чорного кольору, а смак дещо кислуватий. З ожини готують варення, яке дуже корисне. Але з неї виготовляють також і ліки, наприклад від застуди або навіть від болів у серці.

Звіробій – це багаторічна й однорічна трав'яниста рослина. Вважається, що в рослині міститься отрута, яка може вбити тварину, через що її так і прозвали. Відомо близько 400 видів, в Україні трапляється 12. Для лікування ж застосовують лише один вид – звіробій звичайний. Росте він по всій Україні у мішаних лісах, на галявинах, серед чагарників. Звіробієм полощуть ясна, щоб їх зміцнити. Також лікують кашель, безсоння.

Шипшина – це листопадний або вічнозелений чагарник, дикоросла троянда. Видів шипшини дуже багато, лише в Україні близько 50 видів. Росте шипшина на узліссях, уздовж доріг, на берегах річок. Компот, зварений з додаванням плодів шипшини, дуже смачний і корисний, бо шипшина має багато вітамінів. Шипшину застосовують при захворюваннях печінки.

Чистотіл, як і кропива, багаторічна трав'яниста рослина. Поширена майже по всій Україні. Росте в мішаних і листяних лісах, на узбіччях. Чистотіл не даремно отримав таку назву, бо його використовують переважно для лікування хвороб шкіри. Також він добре загоює рани. Крім того, препаратами, у складі яких є чистотіл, лікують хвороби печінки, нирок і легень*.

Завдання 4. Дайте відповіді на запитання.

1. У яких лісах росте барвінок? Від чого виготовляють ліки з барвінку?
2. Чим вкриті листя на стеблі кропиви та який особливий захист вона має?

3. Для чого миють волосся кропивою?
4. Де росте ромашка в Україні?
5. Якого кольору плоди ожини та що з неї готують?
6. Скільки видів звіробою трапляється в Україні? Де він росте?
7. Який напій варять з шипшини та при яких захворюваннях її використовують?
8. Для лікування яких хвороб переважно використовують чистотіл?

*Примітка.

Джерело: <https://dovidka.biz.ua/tsikavi-fakti-pro-roslini-ukrayini/> Довідник цікавих фактів та корисних знань © dovidka.biz.ua

Завдання 5. З поданих слів утворіть дієслова недоконаного виду за зразком.

ЗРАЗОК: радість – радіти; використання – використовувати.

Квітка, захист, застуда, хвороба, ріст, отрута, лікування, кашель, цвіт, ворожіння, полоскання, біль, зміцнення, рана.

Завдання 6. Напишіть розповідь про лікувальні рослини, які ростуть у вашій рідній країні (до 20 речень).

Тема 9

ТВАРИННИЙ СВІТ УКРАЇНИ

Завдання 1. З'ясуйте значення нових слів і словосполучень та запишіть їх у зошит.

Чинник, відмінність, умова, звір, вага, довжина, висота, коріння, характер, комаха, шкідник, кругообіг, ґрунт, метод, природа, мед, сировина, вовна, шкіра, полювання, шкода, зникнення, скорочення, популяція, вимога, охорона, використання, збереження, існування.

Геологічний, кліматичний, сильний, спокійний, мирний, корисний, біологічний, цінний, прісноводний, морський, раціональний.

Змінюватися, зникати, з'являтися, налічувати, водитися, траплятися, важити, валити, викорчовувати, тривожити, запилювати, винищувати, забезпечувати, постачати, полювати, спричиняти.

Постійно, нерівномірно, надзвичайно, зрідка, донедавна, водночас.

Літаючі птахи, річкова риба, збудники хвороб, продукти харчування, галузь промисловості, дика фауна, господарська діяльність, Червона книга України.

Завдання 2. Ознайомтеся із видами тварин, які мешкають на території України, та їхніми зображеннями.

Козуля

Вовк

Лисиця

Заєць сірий

Куниця

Лісова та хатня миші

Їжак

Дика свиня

Білка

Борсук

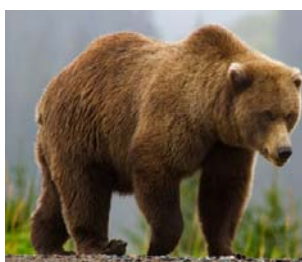
Кріт

Олень

Рись

Бурий ведмідь

Миша мала
бурозубка

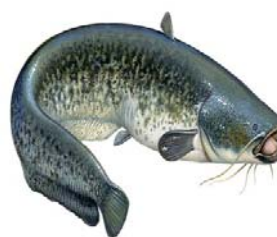
Зубр (Бізон
європейський)

Дрофа звичайна

Гриф чорний

Європейський сом

Муха

Джміль

Оса

Бджола

Хрущ

Короїд

Комар

Метелик

Москіт

Завдання 3. Прочитайте текст. До підкреслених прикметників підберіть антоніми.

Тваринний світ України постійно змінювався впродовж історії розвитку Землі. Під впливом геологічних, кліматичних та інших чинників одні види зникали, інші з'являлися. Нині тваринний світ України налічує понад 45 тисяч видів.

Різні види тваринного світу поширені по території України нерівномірно. Це пов'язано з відмінностями умов життя в різних її частинах. Майже по всій території України зустрічаються такі тварини, як *козуля, вовк, лисиця, заєць сірий, куниця, тхір, лісова та хатня миші, їжак* тощо.

У лісах Західної України та Карпат водяться *дика свиня, білка, борсук, кріт*, зрідка трапляються *олень, рись* донедавна зустрічався *бурий ведмідь*.

Найменшим звіром в Україні є *миша мала бурозубка* вагою лише 6 грам.

Найбільшими літаючими птахами в Україні є *дрофа звичайна*, маса якої може досягати 16 кг, і *гриф чорний* масою до 12 кг.

Найбільшою річковою рибою в світі є *європейський сом*, довжина якого може сягати 5 м, а маса – понад 400 кг.

Найбільшою твариною в Україні є *зубр (бізон європейський)*, який досягає 2 м (двох метрів) висоти і важить до 1000 кг. Це дуже сильна тварина: якщо він розлючений, то легко валить дерева завтовшки 20 см, викорчовуючи їх з корінням, якщо ж його не тривожити, то він має спокійний і мирний характер.

Найчисленнішими представниками фауни України є комахи (понад 20 тисяч видів). Серед них – мухи, джмелі, оси, бджоли, хрущі, короїди, комарі, метелики та інші. Багато комах є корисними: вони запилюють рослини, винищують гусінь, короїдів, тлю та інших шкідників, сприяють кругообігу речовин у ґрунті. Вони незамінні в біологічних методах боротьби із шкідниками. Деякі комахи, особливо мухи, комарі, москіти, переносять збудників хвороб людей і тварин.

Отже, тварини відіграють надзвичайно важливу роль у природі. Але вони також мають дуже велике значення в житті людини. Одомашнені види забезпечують людину цінними продуктами харчування – м'ясом, яйцями, молоком, медом; постачають сировину для окремих галузей промисловості – вовну, шкіру. Водночас людина продовжує використовувати ресурси дикої фауни, полюючи на звірів і птахів чи виловлюючи прісноводну та морську рибу. У певні сезони в Україні дозволяється полювання на диких качок, зайців, кабана, лисицю, козулю та інших тварин.

На жаль, вплив господарської діяльності людини здебільшого приносить шкоду дикій природі, спричиняючи зникнення багатьох видів тварин, кількісне скорочення популяцій і зменшення територій їх поширення.

У 1993 році в Україні прийнято Закон «Про тваринний світ», у якому однією з головних вимог щодо охорони й раціонального використання тварин є збереження природних умов їхнього існування. Понад 500 видів тварин занесено до Червоної книги України.

Завдання 4. Дайте відповіді на запитання.

1. Яка кількість видів тварин налічується на території України?
2. Які тварини зустрічаються майже на всій території України?
3. Який звір найменший в Україні?
4. Які два найбільших літаючих птаха мешкають на території України?
5. Яка довжина та маса найбільшої річкової риби у світі – європейського сома?
6. Яка найбільша тварина в Україні?
7. Які найпоширеніші види комах на території України?
8. На яких тварин в Україні дозволяється полювання?
9. У якому році прийнято України Закон «Про тваринний світ»?
10. Скільки видів тварин занесено до Червоної книги України?

Завдання 5. Використавши текст, підберіть узагальнювальне слово або словосполучення до поданих слів.

ЗРАЗОК: Київ, Львів, Харків – це міста; барвінок, кропива, ромашка – це лікарські рослини.

1. Мухи, комарі, москіти – це ...
2. Зайці, кабани, лисиці – це ...
3. М'ясо, яйця, молоко, мед – це ...
4. Вовна, шкіра – це ...
5. Дрофа, гриф, качка – це ...

Завдання 6. Напишіть розповідь про тваринний світ вашої рідної країни (до 20 речень).

ЧАСТИНА IV
ТРАДИЦІЙНА КУЛЬТУРА УКРАЇНИ

Тема 1

ПОРИ РОКУ

Завдання 1. З'ясуйте значення нових слів і словосполучень та запишіть їх у зошит.

Риса, явище, смак, перевага, берег, середина, прихід, сніг, мороз, спів, птах, пролісок, період, фарби, різноманітність, краса, алмаз, діамант, свято, урожай, посуха, суховій.

Унікальний, характерний, прекрасний, дружній, середньодобовий, чудовий, легкий, торішний, помірний, спекотний, яскравий, різнобарвний, прохолодний, сонячний, сліпучий, дивовижний, незвичайний, суворий, спокійний.

Покриватися, зачаровувати, засинати, блищати, сипатися, розмальовувати, святкувати, наставати, належати, відроджуватися, відчувати, сповіщати, з'являтися, пробиватися, припиняти, світити, перевищувати, фарбувати, готуватися, перетворюватися, збирати, радувати.

Поступово, загалом, особливо, даремно.

Пора року, бабине літо, свіжий подих, товстий шар, завдавати збитків, дзвінкі голоси, стиглий урожай, сільське господарство, золота пора, вісники весни, химерний візерунок.

Завдання 2. Утворіть словосполучення, узгоджуючи слова в роді та числі.

характерний	мороз
зимовий	урожай
сильний	небо
середньодобовий	місяць
торішний	пора
стиглий	сніг
золотий	риса
блакитний	температура

Завдання 3. Прочитайте текст. Утворіть прикметники та прислівники від поданих іменників: зима, весна, літо, осінь.

Усі **пори року** в Україні унікальні, у кожної є свої характерні риси, які з кожним роком дивують своїми прекрасними явищами. Кожна людина має свою улюблену пору року.

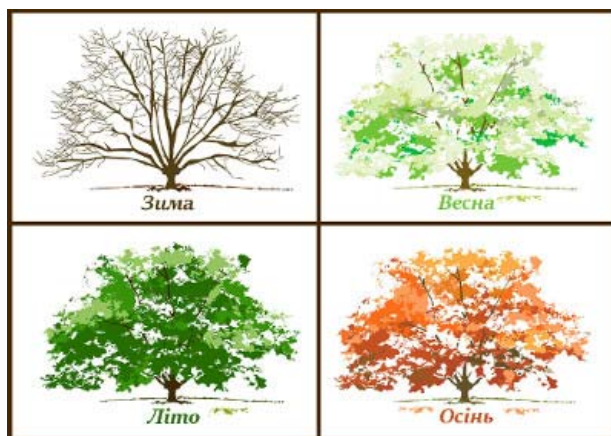

Зима приходить наприкінці листопада – на початку грудня. Загалом вона не сувора, триває приблизно чотири місяці на більшій території України, а на Закарпатті й на півдні – до трьох місяців. Зима – це тиха й спокійна пора року. Грудень, січень і лютий – це зимові місяці. Взимку вся природа покривається білим снігом та засинає, поки її не розбудять перші вісники весни. Поступово приходять холоди та сильні морози, які так і зачаровують своєю красою. Особливо вранці, коли все блищить, ніби із неба посипалися діаманти та алмази, а вікна розмальовуються в різні візерунки. Також цієї пори року святкується найдовгоочікуваніше свято року – це Новий рік, з приходом якого люди починають своє нове життя.

Весна в Україні загалом дружна. Вона настає, коли середньодобова температура стає більшою за 0 °С. Весна – це чудова пора року, до якої належать такі місяці як березень, квітень і травень. З приходом весни відроджується навколо природа та починається нове життя. Поступово розтає сніг та мороз, відчувається легкий свіжий подих. Птахи повертаються з півдня з теплих країв. Саме вони сповіщають про прихід довгоочікуваної весни. Між деревами поступово з'являються перші маленькі проліски, які пробиваються крізь товстий шар торішнього снігу.

Літо на більшій території України є теплим, інколи навіть спекотним. У даний час трапляються посухи та суховії, які можуть завдавати великих збитків сільському господарству. Літо – яскравий і різнобарвний час, до якого належать такі три місяці – червень, липень і серпень. Улітку дні довшають, а ніч стає коротшою. Природа стає зеленішою, у блакитному небі світить сліпуче сонце, птахи не припиняють співати дзвінкими голосами.

Осінь зазвичай тепла, зі світлими тихими днями та уже прохолодними ночами. Сезонна сонячна погода, коли температура повітря може перевищувати +20 °С, в Україні називається – бабине літо. Осінь – це дивовижний період року, який складається з місяців – вересня, жовтня й листопада. У цей час природа готується до суворої холодної зими, зафарбовуючи усе навколо незвичайними, особливими фарбами. Листя дерев із зеленого кольору перетворюється на жовтий, але найчудовіше в такий період – це збирання стиглого врожаю, який завжди радує нас своєю різноманітністю смаків. Не даремно ж осінь називають золотою порою року.

Завдання 4. Дайте відповіді на запитання.

1. Скільки місяців триває зима в Україні?
2. Яка пора року асоціюється зі святкуванням Нового року?
3. Що відбувається з природою з приходом весни?
4. Які перші квіти з'являються навесні?
5. У яку пору року день стає довшим, а ніч коротшою?
6. У яку пору року з'являється бабине літо?
7. Які місяці має осінь?

Завдання 5. Вставте у речення пропущені слова у правильних відмінкових формах, використовуючи слова для довідок.

1. Усі пори року в Україні унікальні, у кожної з них є свої характерні ...
2. Між деревами з'являються перші маленькі ..., які пробиваються крізь товстий шар торішнього ...
3. Сезонна сонячна погода, коли температура повітря може перевищувати +20°C, в Україні називається ...
4. У цей час ... готується до суворої холодної зими, зафарбовуючи усе навколо незвичайними, особливими ...
5. Узимку вся природа покривається білим снігом та засинає, поки її не розбудять перші ... весни.
6. Поступово приходять холоди та сильні ... , які так і зачаровують своєю ...

Слова для довідок: фарби, проліски, морози, сніг, бабине літо, риси, вісники, краса, природа.

Завдання 6. Напишіть розповідь про пори року у вашій рідній країні (до 20 речень)

Тема 2

НАРОДНИЙ КАЛЕНДАР УКРАЇНЦІВ

Завдання 1. З'ясуйте значення нових слів і словосполучень та запишіть їх у зошит.

Побут, дозвілля, енциклопедія, календар, подія, свято, грудка, поле, шлях, ділянка, промисел, хуртовина, природа, трава, дощ, грім, плід, вишня, черешня, барви, копиця, липа, цвіт, мед, бджола, верес, груша, садок, листя, урожай, клен, ліс, падолист.

Сільськогосподарський, щоденний, народний, нерівний.

Створювати, сікти, охоплювати, танути, плакати, квітнути, рости, цвісти, чарувати, збирати, опадати, спостерігати.

Лютий мороз, стелити під ноги, збирати сіно, лікувальний засіб, вишивати сорочку, застеляти килими.

Завдання 2. Поєднайте пори року з відповідними малюнками.

А	Весна: березень, квітень, червень	1	
Б	Літо: червень, липень, серпень	2	
В	Осінь: вересень, жовтень, грудень	3	
Г	Зима: грудень, січень, травень	4	

Завдання 3. Прочитайте текст.

А) Утворіть від назв місяців прикметники.

Б) Вишийте із тексту дієприкметники та поясніть, як і від яких дієслів вони утворилися.

Щоденне життя українського народу пов'язане із сільсько-

господарською працею, побутом і дозвіллям. Українці створили свою енциклопедію життя в традиціях – народний календар. У народному календарі в подіях і святах представлені чотири пори року (зима, весна, літо, осінь).

Грудень. Першим місяцем зими є грудень. Назва місяця «грудень» пов'язана зі словом «грудки», які утворювалися на полях після перших морозів. Звідси походить і значення цього слова – «нерівний, покритий грудками шлях». У народі кажуть: «Грудень надходить – початок зими».

Січень – другий місяць зими та перший місяць календарного року. Назва цього місяця походить від назви промислу «Січа». У цю пору люди сікли ліс, готували ділянки під нові поля. У народі кажуть: «Січень січе».

Лютий – це третій місяць зими, коли найбільше завивають хуртовини. Українці так називали цей місяць за люті морози, які охоплюють землю й воду. У народі кажуть: «Лютий лютує».

Березень – назва першого місяця весни. У березні тане сніг. Саме тому в народі кажуть: «Березень плаче».

Квітень – це другий місяць весни, коли навколо квітне вся природа після холодних зимових морозів. У народі кажуть: «Квітень квітує».

Травень – третій місяць весни, назва якого пов'язана з назвою трави. У цей період швидко росте трава, а весняні дощі з громом приносять тепло. У народі кажуть: «Травень під ноги стеле травицю (тобто траву)».

Червень – перший місяць літа. Його назва пов'язана з червоним кольором плодів раннього літа. Це плоди вишні й черешні, які додають червоних барв назві першого літнього місяця. У народі кажуть: «Червень збирає сіно в копиці...».

Липень – назва цього місяця пов'язана з деревом – липою. У цю пору вона цвіте. Липовий мед та липовий цвіт – універсальні лікувальні засоби. У народі кажуть: «Липень медовий бджілок чарує».

Серпень – назва місяця походить від слова серп. Серпень – це місяць жнив. Серпом у давнину жали зернові рослини. У народі кажуть: «Серпень чудовий булки дарує».

Вересень – назва першого осіннього місяця пов'язана з цвітінням й збиранням трави, яка називається верес. У народі кажуть: «Вересень трусить груші в садочку».

Жовтень – другий місяць осені називають місяцем жовтого листя, збирання осіннього врожаю. У народі кажуть: «Жовтень вишиває кленову сорочку».

Листопад – це останній місяць осені, коли опадає золоте листя на деревах. В Україні багато листяних лісів, тому у цю пору можемо спостерігати явище падолисту. У народі кажуть: «Йде листопад, застеляє килими»*.

Примітка.

*Джерело:

<http://about-ukraine.com/dni-tizhnya/#more-360>

Завдання 4. Продовжіть речення, використовуючи текст.

ЗРАЗОК: січень – січе; грудень надходить – початок зими.

1. Лютий – ... .
2. Березень – ... .
3. Квітень – ... .
4. Травень – ... .
5. Червень – ... .
6. Липень – ... .
7. Серпень – ... .
8. Вересень – ... .
9. Жовтень – ... .
10. Листопад – ... .

Завдання 5. Закінчіть речення, вставляючи замість крапок пропущені слова.

1. У році ... місяців.
2. У році ... зимових місяців: ..., ..., ...
3. У році ... весняних місяці: ..., ..., ...
4. У році ... літніх місяці: ..., ..., ...
5. У році ... осінніх місяці: ..., ..., ...
6. ... рік кінчає, а ... починає.
7. Найкоротший місяць у році – ....

Завдання 6. Напишіть розповідь про походження назв місяців та про традиції, пов'язані з місяцями, у вашій рідній країні (до 20 речень).

Тема 3

ДНІ ТИЖНЯ

Завдання 1. З'ясуйте значення нових слів і словосполучень та запишіть їх у зошит.

Цикл, доба, особливість, уявлення, віщун, знахар, зірка, народ, господар.

Чоловічий, жіночий, буденний, геніальний, щасливий, багатий, охайний, пристрасний.

Допомагати, організовувати, розпочинати, вірити, народжуватися, вважати, називати, ворожити, створювати, закінчувати, відпочивати.

З давніх-давен, особливо.

Людське життя, рух Землі, відлік часу, важливі справи, небесна далечина, середина тижня, вихідний день, свята неділя, сонячний колір.

Завдання 2. Підберіть антоніми до поданих слів, використовуючи слова для довідок.

Легкий, чоловічий, робота, небо, початок, цей, день, рано, світло.

Слова для довідок: відпочинок, земля, пізно, жіночий, кінець, ніч, темно, той, важкий.

Завдання 3. Прочитайте текст.

Дні й тижні – найпомітніший відлік людського життя. Вони пов'язані з циклом руху Землі (добою) та Місяця (через 7 днів змінюється фаза Місяця). Місяць має чотири тижні, а тиждень – сім діб. Українці створили свої назви відліку часу. Українська назва «тиждень» – «той же день», що був сім днів тому.

З давніх-давен для українців кожен день тижня мав свої особливості – «легкий» або «важкий», «чоловічий» або «жіночий». Такі уявлення допомагали українцям організовувати своє життя (роботу та відпочинок).

Понеділок – перший буденний день тижня, «той, що після неділі». У народі кажуть: «Як почнеш – так і буде цілий тиждень». В Україні понеділок називали важким днем, тому важливі роботи цього дня не розпочинали. Українці вірили, що хто народився в понеділок, той буде віщуном і знахарем. Кольором понеділка українці вважали зелений – це колір початку.

Вівторок – це другий день тижня, коли починали всі важливі справи. У народі говорять: «У вівторок – початків сорок». Цей день називали чоловічим (легким) днем, його колір блакитний колір – це колір небесної далечини. Українці вважали, що діти, які народилися у вівторок, будуть геніальними.

Середа – серединою тижня називали третій день. Це жіночий (важкий) день, у який добре ворожити. Середа була пісним днем, тому вважалося, що цей день несприятливий. У народі говорили: «Як прийшла середа, то вчепилася біда». Проте українці вірили і в те, що у середу Бог створив сонце, місяць і зорі, тому її колір синій.

Четвер – четвертий день тижня вважався чоловічим днем. Це легкий, щасливий день, про що підтверджує прислів'я: «У четвер пішла, то й гриби знайшла». Українці вірили, що багаті народжуються у четвер. У народі кажуть, що у четвер Бог створив усі планети, а колір цього дня тижня – червоний.

П'ятниця – це п'ятий день тижня. Його називали жіночим, тяжким днем, особливо для жінок. Вважалося, що п'ятниця гнівається на тих, які у цей день прядуть, вишивають та шують. У народі говорили: «Хто в п'ятницю скаче, той у неділю плаче». Колір п'ятниці – помаранчевий.

Субота – шостий, найтяжчий день тижня, у який закінчували усі розпочаті протягом тижня роботи. Колір цього дня тижня – фіолетовий. Український народ про суботу каже так: «Субота – і вся робота». Діти, які народилися в суботу, будуть охайними та добрими господарями.

Неділя – сьомий день тижня, у який усі відпочивали. Його називають вихідним днем, святою неділею, а його кольором був сонячний колір – це жовтий. Українці вважали, що народжені діти в неділю будуть пристрасними. У народі про неділю кажуть: «Неділя – не для діла».

Завдання 4. Використовуючи текст, закінчіть фразу або прислів'я про кожен день тижня.

1. «Як почнеш – ... ».
2. «У вівторок – ... ».
3. «Як прийшла середа ... » .
4. «У четвер пішла ... ».
5. «Хто в п'ятницю скаче ... ».
6. «Субота – ... ».
7. «Неділя – ... ».

Завдання 5. Підберіть до кожного дня тижня відповідний колір.

А	ПОНЕДІЛОК	1	 ФІОЛЕТОВИЙ
Б	ВІВТОРОК	2	 ЧЕРВОНИЙ
В	СЕРЕДА	3	 ЖОВТИЙ
Г	ЧЕТВЕР	4	 СИНИЙ
Д	П'ЯТНИЦЯ	5	 ПОМАРАНЧЕВИЙ
Е	СУБОТА	6	 БЛАКИТНИЙ
Є	НЕДІЛЯ	7	 ЗЕЛЕНИЙ

Завдання 6. Напишіть розповідь про традиції, пов'язані з днями тижня, у вашій рідній країні (до 10 речень).

Тема 4

УКРАЇНСЬКІ ТРАДИЦІЙНІ СТРАВИ

Завдання 1. З'ясуйте значення нових слів і словосполучень та запишіть їх у зошит.

Розмаїття, набір, інгредієнт, борщ, капуста, картопля, морква, цибуля, пшоно, меню, начинка, борошно, харчування, каша, гарбуз, гречка, пшениця, кукурудза, кутя, сухофрукт, горіх, мед, узвар, голубці, суміш, рис, м'ясо, прянощі, деруни, яйця, особливість, фестиваль, страва.

Великий, простий, доступний, рідкий, овочевий, пісний, фруктовий, м'ясний, житній, пшеничний, традиційний, народний, популярний, сирий.

Славитися, готувати, комбінувати, смажити, варити, тушкувати, запікати, начиняти, користуватися.

Необхідно, щорічно.

Борошняні страви: галушки, вареники, пампушки, пироги, короваї.

Національна кухня, давні традиції, смакові й поживні якості, обробка продуктів, квашена капуста, варене тісто, кисле тісто, прісне тісто, обрядова каша, капустияне листя, гастрономічний фестиваль.

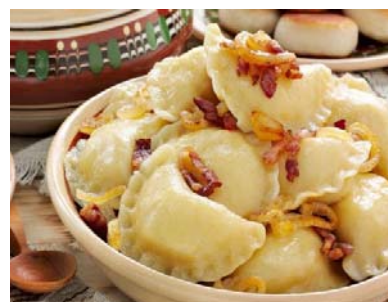
Завдання 2. Ознайомтеся із традиційними українськими стравами, та їхніми зображеннями.

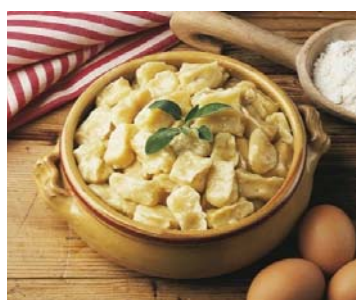
Борщ

Капустняк

Вареники

Галушки

Пампушки

Пироги

Кутя

Голубці

Деруни

Завдання 3. Прочитайте текст. Запишіть у зошит назви українських страв з борошна, картоплі, овочів, які Вам подобаються.

Україна славиться своєю національною кухнею, яка має давні традиції. Українська кухня багата на розмаїття страв із високими смаковими й поживними якостями. Для приготування українських страв

необхідно великий набір простих і доступних інгредієнтів та комбінування обробки продуктів (смаження, варіння, тушкування, запікання).

Серед перших страв найпопулярнішими для українців були борщ і капуста. Українці найчастіше готували **рідку овочеву страву – борщ (червоний, зелений, пісний)**. Капустяк був другою за значенням після борщу рідкою овочевою стравою. Його готували з квашеної капусти, картоплі, моркви, цибулі та пшона.

В українському меню присутні найрізноманітніші борошняні страви: галушки, вареники, пампушки, пироги, короваї. Найпоширенішими стравами з вареного тіста є **галушки та вареники** з начинкою (овочевою, фруктовою, м'ясною). **Пампушки** готували з кислого тіста з житнього чи пшеничного борошна. **Пироги** у традиційному народному харчуванні були печені (з кислого тіста) і смажені (з прісного тіста).

Популярними серед українських страв були різні каші з пшона, гарбуза, гречки, пшениці, кукурудзи. **Кутя** – це обрядова каша з пшениці, сухофруктів, горіхів, меду та узвару.

Голубці є українською народною стравою. Їх готують із капустяного листя, яке начиняють сумішшю з пшона або рису, м'яса, моркви, цибулі та прянощів. Великою популярністю в українській кухні **користуються страва з картоплі – це деруни**, її готували із сирі тертої картоплі, цибулі, яєць.

Кожному регіону України властиві свої особливості національної кухні. Щорічно в Україні проходять гастрономічні фестивалі: фестиваль галушок у Полтаві та фестиваль дерунів у Коростені*.

Примітка.

* Джерело:

<https://studfile.net/preview/5433759/page:5/>

Завдання 4. Дайте відповіді на запитання.

1. Що необхідно для приготування українських страв?
2. Які страви є найпопулярнішими серед перших блюд в українців?
3. Які різновиди борщу Вам відомі?
4. З чого готували, другу за значенням після борщу, рідку овочеву страву – капустняк?
5. Які борошняні страви присутні в меню українців?
6. З якого тіста готували пампушки та пироги?
7. Що таке кутя?
8. З чого готують українські народні страви – голубці та деруни?

Завдання 5. Скориставшись текстом, узгодьте граматичні форми слів у реченні. Запишіть відредаговані речення у зошит.

1. Україна славиться своєю національна кухня, яка має давні традиція.
2. Українці найчастіше готувати рідку овочева страва – борщ.
3. Пампушки готували з кисле тісто з житнього, пшеничного борошно.
4. Популярними серед українські страви були різні каші з пшоно, гарбуз, гречка, пшениця, кукурудза.
5. Голубці готують із капустяне листя, яке начиняють сумішшю з пшоно або рис, м'ясо, морква, цибуля та прянощі.

Завдання 6. Напишіть розповідь про традиційні страви, які готують у вашій рідній країні (до 20 речень).

Тема 5

УКРАЇНСЬКІ ТРАДИЦІЙНІ НАПОЇ

Завдання 1. З'ясуйте значення нових слів і словосполучень та запишіть їх у зошит.

Напій, рецепт, офіціант, узвар, компот, сухофрукт, мед, свято, століття, різновид, кисіль, консистенція, желе, ряжанка, домішка, вершки, чай, організм, дослідження, чашка, квас, вуглевод, білок, сполука, кальцій, марганець, фосфор, магній.

Народний, смачний, прохолодний, релігійний, старовинний, густий, натуральний, кисломолочний, кислий, хлібний, буряковий, ягідний, корисний.

Приготувати, запропонувати, додавати, варити, настоювати, пригощати, відрізнятись, смакувати, змішувати, уявляти, рекомендувати, вживати, міститися, засвоюватися, визначати.

Обов'язково, часто, порівняно.

Кисломолочний напій, хлібний квас, суттєва перевага, вітаміни групи В, хімічний склад, дієтична властивість, лікувальна властивість.

Завдання 2. Поясніть значення слів.

Квас – це ...

Узвар – це ...

Компот – це ...

Кисіль – це ...

Желе – це ...

Ряжанка – це ...

Завдання 3. Прочитайте текст. Знайдіть 10 прикметників та підберіть до них антоніми.

В Україні можна спробувати безліч національних напоїв, які приготовані за старими народними рецептами. Якщо ви зайдете до будь-якого кафе чи ресторану, офіціант обов'язково запропонує вам якийсь смачний напій.

Одним з найпопулярніших національних напоїв є **узвар**. Цей прохолодний напій є, по суті, компотом із сухофруктів, але різниця полягає в тому, що в узвар часто додають ще й мед. Узагалі узвар можна не тільки варити, а й настоювати. Узваром завжди пригощають на Різдво та інші великі релігійні свята вже більше двох століть.

Не менш відомим національним напоєм в Україні є і **кисіль**. Можна назвати кілька різновидів цього стародавнього напою. В основному киселі відрізняються своєю консистенцією: від густого желе до напою. Кисіль дуже легко та швидко приготувати, тому це можна зробити з різних продуктів: фруктів, ягід та навіть молока.

Українці люблять смакувати й **ряжанку**. Цей кисломолочний напій дуже схожий на йогурт, але натуральний, без різних домішок. Його рецепт з'явився в Україні кілька сотень років тому, але раніше змішували молоко й вершки, в результаті виходив різновид кислого молока.

Чай – порівняно недавній напій у традиційній українській кухні. Але вже зараз багато хто із українців не може уявити свого життя без цього напою. Виявляється, він має суттєві переваги та допомагає нашому організму. Деякі дослідження рекомендують нам вживати 1–2 чашки чаю на день.

Улюбленими напоями в Україні здавна були різноманітні **кваси**: хлібний квас, буряковий, фруктовий, ягідний, виготовлений із соку дерев. Це дуже корисний напій. У ньому містяться білки, вуглеводи, сполуки кальцію, марганцю, фосфору та магнію, вітаміни групи В, які легко засвоюються організмом людини. Хімічний склад квасу визначає його дієтичні й навіть лікувальні властивості.

Завдання 4. Дайте відповіді на запитання.

1. Який національний напій є найпопулярнішим в Україні?
2. На яке найбільше релігійне свято українці завжди пригощали узваром?
3. З чого можна приготувати кисіль?
4. Який кисломолочний напій, схожий на йогурт, люблять смакувати українці?
5. Скільки чашок чаю, за деякими дослідженнями, варто вживати людині на день?
6. Які різновиди квасу здавна виготовляють в Україні?
7. Які властивості визначає хімічний склад квасу?

Завдання 5. Поставте іменники в дужках у правильній відмінковій формі.

1. В Україні можна спробувати безліч національних (напій), які приготовані за старими народними (рецепт).
2. В основному (кисіль) відрізняються своєю (консистенція): від густого желе до напою.
3. Чай – порівняно недавній напій у традиційній українській (кухня).
4. Деякі дослідження рекомендують нам вживати 1–2 чашки (чай) на день.
5. Улюбленими (напій) в Україні здавна були різноманітні кваси: хлібний квас, буряковий, фруктовий, ягідний, виготовлений з (сік) дерев.

Завдання 6. Напишіть розповідь про традиційні напої вашої рідної країни (до 20 речень).

Тема 6

НАЦІОНАЛЬНИЙ ОДЯГ УКРАЇНЦІВ

Завдання 1. З'ясуйте значення нових слів і словосполучень та запишіть їх у зошит.

Народ, доля, особливість, святина, сорочка, рушник, хустка, подарунок, вбрання, духовність, рід, вишиванка, уявлення, довкілля, прислів'я, обсеріг, виготовлення, засторога, обряд, ворожіння, сватаня,

староста, функція, сватання, вбрання, фасон, простота, практичність, краса, оздоблення, доповнення, аксесуар, втілення, підкатегорія, вишивка, стрічка, тасьма, принт, трикотаж, співвітчизник, бутик, партія, виробник, тенденція, продаж, замовлення, орнамент, комірець, манжет, футболка, толстовка, імітація, зображення.

Довільний, головний, давній, важливий, весільний, важливий, оригінальний, органічний, етнічний, сучасний, бавовняний, лляний, незвичний, глибокий, буденний, буденний.

Втілюватися, зберігати, здаватися, нехтувати, вважати, оберігати, свідчити, дотримуватися, відігравати, зберігати (ся), демонструвати (ся), відігравати, об'єднуватися, випускатися,

Здавна, виключно, постійно.

Культурна епоха, історичне джерело, вирушати в дорогу, символічне значення, магічна дія, колекція одягу, народний мотив, весільний обряд, знак згоди, декоративний елемент, велика кількість, натуральна тканина, сакральний зміст, нотка патріотизму,

***Завдання 2.** Утворіть від поданих іменників прикметники та запишіть їх у зошит.*

ЗРАЗОК: Україна – український, нація – національний.

Історія, культура, символ, обєріг, весілля, світ, народ, декорація, оригінал, жінка, чоловік, свято, машина, бавовна, льон, трикотаж, держава.

***Завдання 3.** Прочитайте текст.*

А) Випишіть із тексту прикметники у найвищому ступені порівняння та запишіть їхню початкову форму.

Б) Випишіть із тексту дієприкметники та запишіть дієслова, від яких вони утворилися.

В) Напишіть номінативний план до тексту.

В українському народному костюмі втілилася історична доля народу, його культура і традиції. Національний одяг зберігає в собі особливості різних культурних епох, тому він є одним з найважливіших історичних джерел вивчення культурних особливостей українського народу.

Національний одяг – це святиня кожного народу. **Вишита сорочка, вишитий рушник, хустка** – здавна вважаються найсвятішим подарунком, коли хтось вирушає в далеку дорогу. Повага до одягу – це повага до свого роду, народу. Наші предки вважали, що нехтування національним вбранням призводить до втрати духовності. Із правіків одяг українців мав бути світлим і вишитим. Це була традиція, яку оберігали. Малюнки – не просто довільний набір ліній і кольорів, у кожній вишивці відображено уявлення людини про життя, а також довкілля.

Сорочка була й залишається головним одягом людини, про що свідчать давні прислів'я: «Своя сорочка ближче до тіла», «Щасливий, бо в сорочці родився». Сорочка в чоловіків і в жінок мала символічне значення оберегу від злих вітрів і недоброго ока. Ось чому при виготовленні сорочки треба було дотримуватися великої кількості засторог і магічних дій (ворожінь). **Жіноча сорочка** належить до найдавнішого одягу наших предків.

Хустка теж здавна відігравала важливу оберегову функцію. Вона широко використовується в українському весільному обряді, починаючи зі сватання, коли дівчина на знак згоди підносила старостам хустку на хлібі, і закінчуючи «покриванням» молодої, таку хустку жінка зберігала все життя.

Щороку в Києві та інших містах України, а також у світових столицях демонструються колекції одягу, де не останнє місце посідають моделі, створені за народними мотивами. І це, звичайно, радує.

Характерні ознаки вбрання українців:

простота фасону, у якому об'єднуються краса та практичність;
оздоблення великою кількістю яскравих декоративних елементів;
використання винятково натуральних тканин;
органічне доповнення вбрання оригінальними аксесуарами.

Сучасний етнічний одяг – це сучасне втілення національного одягу українців. Тут можна виділити дві підкатегорії: бавовняний чи льняний одяг з ручною або машинною вишивкою; вироби з трикотажу, прикрашені етнічними елементами – вишивкою, стрічками, тасьмою, принтами.

Чоловічі та жіночі вишиванки – це сьогодні святкове вбрання наших співвітчизників, їх можна знайти як в дорогих столичних бутиках, так і на ринках усіх міст нашої країни. Більша частина сорочок випускається невеликими партіями та оздоблена машинною вишивкою. Виробники постійно пристосовуються до нових тенденцій молодіжної моди, пропонуючи незвичні фасони і кольори вишиванок.

Тому **сучасний український костюм** – це «традиції, оптимізовані під сьогоденність». Та є ще майстри, які вишивають сорочки традиційним способом на продаж чи на замовлення. Такі вироби не з дешевих, але в їхніх орнаментах зберігся глибокий сакральний зміст, завдяки чому люди використовують їх як обереги.

Трикотажний одяг з етнічними мотивами – це комфортне буденне вбрання з нотками патріотизму. Переважно, це футболки, сукні та толстовки, оздоблені в області грудей українським орнаментом, а на комірці й манжетах – тасьмою чи вишивкою. Таке українське національне вбрання, окрім імітації вишивки, може бути прикрашене державною символікою, наприклад: зображенням прапора, тризуба, гербів українських міст, козака з оселедцем тощо*.

Примітка.

*Джерело:

<http://blog.leosouvenir.com.ua/ukrainian-national-clothes/>

Завдання 4. Ознайомтесь із зображеннями українського національного одягу. Як Ви думаєте, чим цей одяг відрізняється в різних регіонах України. Чи є у Вашій країні схожі різновиди одягу?

Національний одяг за регіонами України

Полтавська область

Східне Закарпаття

Західне Закарпаття

Львівська область

Поділля

Волинська область

Чернігівська область

Київська область

Буковина

Різновиди чоловічого та жіночого одягу

Жіноча і чоловіча сорочка

Запaska і плахта

Кептар і керсетка

Кожух і жупан

Пояси

Чоботи і черевики

Головні убори

Коралі

Гердани

Буси

Акcesуари

Завдання 5. Поставте словосполучення в правильних відмінкових формах.

Особливості (різна культурна епоха), вивчення (культурні особливості), нехтування (національне вбрання), належати до (найдавніший одяг), створені за (народні мотиви), пристосовуватися до (нові тенденції), прикрашене (державна символіка), вишивати сорочки (традиційний спосіб).

Завдання 6. Поставте запитання до підкреслених слів.

Завдання 7. Напишіть розповідь про традиційний національний одяг вашої рідної країни (до 20 речень).

Тема 7

НАЙВІДОМІШІ УКРАЇНСЬКІ СВЯТА

Завдання 1. З'ясуйте значення нових слів і словосполучень та запишіть їх у зошит.

Різдво, Великдень, прикмета, благополуччя, настрій, католик, православний, дорослий, колядка, солодощі, страва, церква, кошик, паска, писанка, значення, масштаб, століття, свобода, незалежність, конституція, соборність.

Радісний, привітний, сучасний, релігійний, спеціальний, національний, сімейний.

Святкувати, зустрічати, проводити, влаштовувати, дарувати, забезпечувати, вітати.

Обов'язково, щороку.

Державне свято, історичне минуле.

Завдання 2. Підберіть до кожного слова одне чи два спільнокореневі.

ЗРАЗОК: Різдво – різдвяний.

Держава, свято, подарунок, зустріч, релігія, нація, сім'я, історія, Україна, ніч, ранок, незалежність.

Завдання 3. Прочитайте текст. Виписуйте з тексту усі дієслова недоконаного виду та утворіть від них їхні видові пари – дієслова доконаного виду.

ЗРАЗОК: відпочивати – відпочити.

Найвідоміші свята в Україні – це Новий рік, Різдво і Пасха (Великдень). Усі українці в ці дні відпочивають і не працюють.

Новий рік – одне з державних свят в Україні. Його святкують вночі з 31 грудня на 1 січня. Цей день українці святкують по-різному: вдома з родиною чи в ресторані з друзями. Усі дарують один одному подарунки. Найпопулярніша сучасна прикмета – як Новий рік зустрінеш, так його і проведеш, або щоб забезпечити благополуччя в Новому році, йому варто влаштувати радісну, привітну зустріч. Усе це вказує на те, що Новий рік краще зустрічати в гарному настрої, щоб потім цілий рік провести на такій же хвилі.

Різдво – це релігійне свято. Католики святкують його 25 грудня, а православні – 7 січня. В Україні є дуже гарна традиція – співати у цей день спеціальні пісні – колядки. Діти та дорослі ходять у гості, співають колядки, отримують гроші чи солодощі за це. У цей день колядники часто одягають український національний одяг. На святковому столі має обов'язково бути 12 страв. Це і кутя, і вареники, і голубці. Вночі чи вранці багато людей ідуть у церкву. Це сімейне свято, і тому його завжди святкують удома. Дітям дарують різні подарунки.

Наступне релігійне свято, яке також святкують в Україні, – це **Великдень**. Щороку дата цього свята змінюється. Так само, як і на Різдво, люди ідуть до церкви вночі та вранці. Вони беруть кошики з їжею – з паскою та писанками, ковбасою, м'ясом тощо. Коли люди повертаються з церкви, вони починають святкувати: їдять цю їжу, ходять у гості. У цей день усі вітають один одного: «Христос Воскрес!» – кажуть одні, «Воістину Воскрес!» – відповідають інші.

В історії нашої держави є також й інші свята, які мають велике значення для України. Серед них є події загальнонаціонального масштабу, до яких український народ йшов кілька століть, відвоюючи свою свободу і незалежність. До них належать:

- День Соборності України – 22 січня;
- День Конституції України – 28 червня;
- День Незалежності України – 24 серпня.

Ці свята дуже тісно пов'язані з історичним минулим українського народу.

Завдання 4. Дайте відповіді на запитання.

1. Які найвідоміші свята в Україні?
2. Коли і як українці святкують Новий рік?
3. Що українці їдять на Різдво?
4. Коли в Україні святкують Великдень?
5. Які ще свята мають велике значення для українців?

Завдання 5. Поставте запитання до підкреслених слів.

1. Найпопулярніша сучасна прикмета – як Новий рік зустрінеш, так його і проведеш.
2. Новий рік краще зустрічати в гарному настрої, щоб потім цілий рік провести на такій же хвилі.
3. На Різдво колядники часто одягають український національний одяг.
4. Так само, як і на Різдво, на Великдень люди ідуть до церкви вночі та вранці.
5. Коли люди повертаються з церкви, вони починають святкувати. їдять цю їжу, ходять у гості.

Завдання 6. Напишіть розповідь про найвідоміші свята вашої рідної країни (до 20 речень).

Тема 8

ВІДПОЧИНОК У КАРПАТАХ

Завдання 1. З'ясуйте значення нових слів і словосполучень та запишіть їх у зошит.

Гора, місце, водоспад, гармонія, тиша, відвідувач, курорт, перевага, екологія, ґрунт, похід, сплав, пейнтбол, велотуризм, політ, садиба, туризм, маршрут, винагорода, ставок, басейн, санаторій, грязь, оздоровлення, чан, дозвілля, церква, костел, замок, палац, краса, лижі, сноуборд, розвага, підйомник, послуга, кровопостачання, сноубайк, екстрим, схил, гаджет, прокат.

Кришталевий, свіжий, власний, пішохідний, доступний, багатоденний, дерев'яний, старовинний, чарівний, дивовижний, бадьорий, стійкий.

Вражати, повертатися, насолоджуватися, вдихати, пропонувати, купати (ся), лікувати (ся), цінувати, катати (ся), піднімати (ся), користуватися, зігрівати (ся), пересувати (ся).

Забруднений, зосереджений, розслаблений.

Ідеально, безсумнівно, пристрасно, достатньо, професійно.

Буденні клопоти, пора року, приватний сектор, садиба зеленого туризму, повітряна куля, види занять, фізична підготовка, медична процедура, трав'яний чай, історичне місце, пам'ятка архітектури, винний підвал, канатна дорога, пішохідний спуск, цілюща властивість, геотермальний басейн, термальне джерело, розслаблююча дія, кровоносна судина, внутрішній орган, удосконалювати майстерність.

Завдання 2. Підберіть спільнокореневі слова та запишіть їх.

ЗРАЗОК: красивий – краса, красуватися.

Знайомий, відпочиваючий, вдих, українець, літо, зима, перевага, бруд, шкода, безпека, купання, лижі, користувач, кінець, ліки.

Завдання 3. Прочитайте текст, розкриваючи дужки та використовуючи правильні відмінкові форми слів та словосполучень.

Гори Карпати, безсумнівно, одне з найкрасивіших місць України. Природа тут вражає. З першого знайомства можна полюбити ці альпійські луки, густі ліси, кришталеві річки, озера, водоспади, а також гірські вершини. Ви точно захочете повертатися сюди знову й знову. Карпатські гори ідеально підходять для того, щоб побути в (гармонія й тиша), відпочити від гамірного міста та буденних клопотів, вдихати свіже гірське повітря, насолодитися чарівними краєвидами.

Українці й туристи з (інші країни) відпочивають у Карпатах в усі пори року. Але, звичайно, найбільше (відвідувачі) у Карпатах можна зустріти влітку та взимку.

У Карпатах майже немає великих (курорти та готелі) на кількасот місць. Найчастіше вам запропонують відпочинок у (приватний сектор) – «садибах зеленого туризму», де приблизно є від 10 до 20 місць для (туристи). Найголовніша перевага Українських Карпат – екологія. Повітря, вода і ґрунт не забруднені (жодні підприємства) – можна дихати (свіже повітря), їсти місцеві продукти та пити (вода) без жодної шкоди для здоров'я.

У Карпатах можна чудово активно відпочити. Це можуть бути й походи в гори, і сплави річками, і польоти на (повітряні кулі), і велотуризм, і пейнтбол і ще багато інших занять. Багато (готелі) та садиб, крім проживання можуть, забезпечити вам повний сервіс – харчування, (сауна), екскурсії, власні спортивні майданчики, тенісні корти, тренажерні зали, альпін-парки, басейни, прокати велосипедів і спортивного спорядження тощо.

Походи в гори – це найпопулярніші види занять. Загалом для (пішохідний туризм) доступні майже всі вершини. Ви зможете знайти маршрути на всі смаки й потреби – одноденні, дводенні та багатоденні, різних рівнів складності, на будь-який рівень (фізична підготовка).

Захоплюючі краєвиди будуть (винагорода) для тих, хто піднявся на (вершина).

Як відомо, моря в Карпатах немає. Але натомість є річки, басейни, озера та ставки. Тому із купанням влітку там теж проблем немає. Для тих, кому потрібно підлікуватись – у (санаторії та готелі) є медичні процедури, мінеральні води та грязі. Крім того, для оздоровлення часто пропонують чани з (річкова або мінеральна вода), купання в термальних водах, різноманітні сауни, трав'яні чаї.

Культурне дозвілля забезпечать екскурсії (історичні місця) та пам'ятками архітектури. На туристів чекають: старовинні парки, унікальні дерев'яні церкви та костели, замки та палаци, винні підвали, цікаві музеї та багато інших місць.

Кожен з нас може насолоджуватися (чарівна краса) не лише літніх, а й зимових Карпат. Зимовий відпочинок в горах цінують люди, що пристрасно люблять кататися на (лижі та сноуборд). Однак гори можуть запропонувати набагато більше (зимові розваги).

Канатні дороги – це чудовий спосіб провести час. Ви можете насолоджуватися дивовижними видами зимових Карпат з висоти (підйомник). Численні канатні дороги запропонують свої послуги скрізь, де є лижники. Дехто може підніматися вгору майже (ціла година). Так що часу розглянути все навколо буде достатньо. Канатними дорогами можна скористатися в селі Волосянка, Славському, Ізках, Ворохті, Пилипці та інших (курорти). Як правило, підйомники двомісні, а на кінцевій станції є кафе, у (який) можна зігратися й підготуватися до (пішохідний спуск).

Карпати також відомі (термальні води). Найбільша їхня кількість зосереджена в Закарпатській області, де, крім (геотермальні басейни), можна скористатися унікальними саунами. Цілющі властивості термальних джерел незаперечні. Купання в (такий теплий басейн) має розслаблюючу дію, а також допомагає розширенню кровоносних судин і покращує кровопостачання (внутрішні органи). Після такого лікування людина відчуває себе (розслаблена та бадьора).

Сноубайк – максимум (екстрим) при максимальній безпеці. Це гірський зимовий велосипед, у якому замість коліс невеликі лижі; придумали його, щоб пересуватися по (сніг). Сноубайк підходить для (спуски) майже з усіх схилів. Він стійкий і простий в управлінні. Кататися на (сноубайки) простіше, ніж на сноуборді або лижах. Але цей зимовий гаджет поки присутній не всюди, тільки деякі курорти пропонують (така розвага) з можливістю прокату.

Отже, для більшості (люди) зимовий відпочинок у Карпатах пов'язаний з (гірськолижні курорти), коли люди, хто вперше, а хто вже

професійно, стають на лижі, сноуборди й з ранку до вечора удосконалюють свою майстерність.

Завдання 4. Дайте відповіді на запитання.

1. У яку пору року найбільше відвідувачів у Карпатах?
2. Яка найголовніша перевага українських Карпат?
3. Як називають приватний сектор для відпочинку в українських Карпатах?
4. Які активні види відпочинку можуть запропонувати у Карпатах? Який з них найпопулярніший?
5. Як забезпечується культурне дозвілля у Карпатах?
6. У яких карпатських селах можна скористатися канатними дорогами?
7. У якій області України зосереджена найбільша кількість термальних вод? Які цілющі властивості вони мають?
8. Що таке сноубайк?

Завдання 5. Використовуючи текст, закінчіть речення.

1. З першого знайомства можна полюбити ці альпійські луки, густі ліси... .
2. У Карпатах можна чудово активно відпочити. Це можуть бути і походи в гори, і сплави річками, і ... .
3. Багато готелів та садиб, крім проживання, можуть забезпечити повний сервіс – ... .
4. Для тих, кому потрібно підлікуватись, – у санаторіях та готелях є ... .
5. Для оздоровлення часто пропонують чани з річковою або мінеральною водою, ...
6. Як правило, підйомники двомісні, а на кінцевій станції є ... .
7. Купання в термальному басейні має розслаблюючу дію, а також допомагає ... .
8. Кататися на сноубайках простіше, ніж на ... .

Завдання 6. Напишіть розповідь про туризм у вашій рідній країні (до 20 речень).

Тема 9

ОСОБЛИВОСТІ УКРАЇНСЬКОГО МЕНТАЛІТЕТУ

Завдання 1. З'ясуйте значення нових слів і словосполучень та запишіть їх у зошит.

Менталітет, нація, ознака, дослідник, гумор, сатира, сміх, амбіція, справа, зміна, особливість, вплив, специфіка, фольклор, перевага, складова, обряд, умова, довкілля, індивідуалізм, миролюбність.

Надмірний, скрутний, нестандартний, яскравий, визначальний.

Вважати, підкорювати, довіряти, опанувати, домінувати, відзеркалюватися, дотримуватися.

Риса характеру, спосіб мислення, вести господарство, сильна сторона, система цінностей, норма поведінки, суміжна професія, родинне життя, відігравати роль, дістати відображення, жіноче начало, соціально-історичний шлях.

Завдання 2. Від поданих дієслів утворіть іменники.

ЗРАЗОК: уміти – уміння.

Формувати, вирішувати, народитися, поховати, мислити, відображати, хрестити.

Завдання 3. Прочитайте текст.

*А) Поясніть, як ви розумієте поняття **менталітет**.*

*Б) Поясніть значення словосполучення **західний тип ментальності**.*

В) Випишіть із тексту дієприкметники та письмово складіть з ними речення.

Менталітет – це сукупність генетично й соціально зумовлених ознак, притаманних певній нації. Це, насамперед, риси характеру, спосіб мислення, групові рішення, система цінностей і норм поведінки. В українців – це демократичність, емоційність, індивідуалізм, релігійність, миролюбність. Уміння вести господарство – одна з найсильніших сторін українців.

Дослідники вважають, що українці мають західний тип ментальності, Зокрема однієї із рис українського менталітету є надмірна любов до гумору, сатири й взагалі сміху.

Мало хто з українців має амбіцію своєю справою підкорити світ. Українець – консерватор, який не довіряє змінам, який прагне не знайти щось нове, а зберегти вже створене.

Українець – універсал. Він легко опановує кілька суміжних професій, у скрутних ситуаціях уміє швидко знайти нестандартне рішення.

Особливості ментальності українців мають яскравий вияв у традиційно-побутовій системі. Українська сім'я відіграє значну роль у формуванні українського характеру та менталітету, оскільки йдеться про вплив родинного життя, сім'ї на формування рис національного характеру.

Специфіка української сім'ї дістала відображення в особливостях української національної психології. Тут передусім домінує жінка. Це віддзеркалюється у фольклорі, традиціях та звичаях українців. Таким чином, ідеться про перевагу жіночого елемента в українській національній психології, про жіноче начало в українському національному характері.

Ще однією рисою ментальності українців є релігійність. Вона є головною складовою світогляду всіх слов'янських народів. Українці дотримуються усіх обрядів – народження, хрещення, весілля, поховання тощо.

Отже, соціально-історичний шлях українців, довкілля, у якому приходить їхнє життя, вважаються визначальними умовами формування своєрідного характеру українського народу та його менталітету.

Завдання 4. Дайте відповіді на запитання.

1. Які риси характеру притаманні українцям?
2. У чому особливості ментальності українців мають яскравий вияв?
3. Чи легко українцю опанувати кілька суміжних професій? Як ви розумієте поняття **суміжна професія**?
4. Що дослідники говорять про український менталітет?

5. Хто домінує в українській сім'ї – жінка чи чоловік?
6. Яких релігійних обрядів дотримуються українці?
7. Які умови є визначальними щодо формування національного характеру та менталітету українців?

Завдання 5. Підберіть до поданих слів спільнокореневі. Використовуйте текст.

ЗРАЗОК: Україна – українець, український.

Релігія, менталітет, родина, нація, традиція, характер, побут, формувати, амбіційний, захід, емоція, мир, демократія.

Завдання 6. Напишіть розповідь про національні особливості ваших земляків (до 10 речень).

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Академік Сергій Олексійович Лебедев. *European Virtual Computer Museum* : веб-сайт. URL : http://ukrainiancomputing.org/PHOTOS/Lebedev_u.html (дата звернення: 25.03.2019).
2. Біографія Катерини Білокур. *Urktvir* : веб-сайт. URL : <https://ukrtvir.com.ua/biografiya-katerini-bilokur> (дата звернення: 12.07.2019).
3. Вербицький М. Державний гімн України. *Youtube* : веб-сайт. URL : https://www.youtube.com/watch?v=_yt0Tsxgk0A (дата звернення: 18.06.2019).
4. Видатні українські жінки. *Відкривай Україну* : веб-сайт. URL : <https://www.discoverukraine.com.ua/vidatni-ukra%D1%97nski-zhinki/> (дата звернення: 14.04.2019).
5. Відлига. *Howling Pixel* : веб-сайт. URL : <https://howlingpixel.com/iuk/%D0%92%D1%96%D0%B4%D0%BB%D0%B8%D0%B3%D0%B0> (дата звернення: 20.09.2019).
6. Гринь О. Д., Донченко О. І. Правознавство : навчальний посібник. Одеса : Фенікс, 2016. 206 с. URL : http://liber.onu.edu.ua/pdf/donchenko_posib.pdf.
7. Державні і народні символи України. *Myshared* : веб-сайт. URL : <http://www.myshared.ru/slide/828905> (дата звернення: 10.10.2019).
8. Державні символи України. *Я – патріот України* : веб-сайт. URL : <https://tg5919.wixsite.com/preschool-ru/blank-c13dq> (дата звернення: 14.05.2019).
9. Дивовижні факти про Чорне море. *Тут цікаво* : веб-сайт. URL : <http://tut-cikavo.com/heohrafiia/252-divovizhni-fakti-pro-chorne-more> (дата звернення: 17.06.2019).
10. Дні тижня. *Про Україну* : веб-сайт. URL : <http://about-ukraine.com/dni-tizhnya/#more-360> (дата звернення: 18.10.2019).
11. Кизименко О. М. Інтегрований урок «Харків – рідне місто моє». *На урок* : веб-сайт. URL : <https://naurok.com.ua/integrovaniy-urok-harkiv-ridne-misto-moe3946.html> (дата звернення: 12.07.2019).
12. Малиновський М. Пророк у своїй вітчизні. *Вісник НАН України*. 2002. № 10. URL : http://www.icfst.kiev.ua/MUSEUM/LEBEDEV/TXT/BMalinovskyProrok_u_svoyiVitchyzni2002.pdf (дата звернення: 02.10.2019).
13. Марія Костянтинівна Заньковецька: знана й незнана. *Бібліотека Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського* : веб-сайт. URL : <https://library.vspu.edu.ua/vistavki/zankovecka/zankovecka.htm> (дата звернення: 08.04.2019).

14. Мартин А. Г., Осипчук С. О., Чумаченко О. М. Природно-сільськогосподарське районування України : монографія. К. : ЦП «Компринт», 2015. 328 с. URL :
https://zsu.org.ua/files/Monograph_Natural_agricultural_zoning.pdf.
15. Масляк П. О., Шищенко П. Г. Географія України : підруч. для 8–9 кл. серед. шк. К. : Зодіак-ЕКО, 2000. 434 с.
16. Методи очищення викидів в атмосферу. *Allbest* : веб-сайт. URL :
https://otherreferats.allbest.ru/ecology/00142691_0.html (дата звернення: 07.08.2019).
17. Микола Амосов – геній медицини. *Відкривай Україну* : веб-сайт. URL :
<https://www.discoverukraine.com.ua/mikola-amosov-genij-medicini/> (дата звернення: 19.04.2019).
18. Микола Михайлович Амосов. *Реферати* : веб-сайт. URL :
<https://refua.in.ua/mikola-mihajlovich-amosov.html> (дата звернення: 14.05.2019).
19. Мої роздуми про Миколу Амосова – людину, лікаря, вченого, письменника, філософа. *Вчитель вчителю, учням та батькам* : веб-сайт. URL :
https://teacher.at.ua/publ/moji_rozdumi_pro_mikolu_amosova_ljudinu_likarja_vchenogo_pismennika_filosofa/21-1-0-18312 (дата звернення: 14.05.2019).
20. Морський і річковий транспорт України. *Інформаційно-довідковий сайт «Україна»* : веб-сайт. URL :
http://proukraine.net.ua/?page_id=469 (дата звернення: 14.08.2019).
21. Народні ремесла. *Про Україну* : веб-сайт. URL :
<http://about-ukraine.com/category/tvorchist/narodni-remesla/>
(дата звернення: 15.10.2019).
22. Національний медичний університет імені О. О. Богомольця. *Фармацевтична енциклопедія* : веб-сайт. URL :
<https://www.pharmencyclopedia.com.ua/article/4976/nacionalnij-medichnij-universitet-imeni-o-o-bogomolcya>
(дата звернення: 19.04.2019).
23. Південний Буг: цікаві факти. *Довідник цікавих фактів та корисних знань* : веб-сайт. URL :
<https://dovidka.biz.ua/pivdenniy-bug-tsikavi-fakti/>
(дата звернення: 09.06.2019).
24. Пулюй Іван Павлович – український винахідник рентгена і пристрасний патріот України. *Герої України* : веб-сайт. URL :
<http://heroes.profi-forex.org/ua/puluj-ivan-pavlovich> (дата звернення: 18.04.2019).
25. Розбудова Української незалежної держави. *Файловий архів студентів* : веб-сайт. URL :
<https://StudFiles.net/preview/5229437/page:26>
(дата звернення: 11.04.2019).

26. Сергієнко О. В. Пробудження душі (творчість Л. Костенко). *Бібліотека навчання* : веб-сайт. URL :
<https://bibl.com.ua/kultura/29105/index.html>
(дата звернення: 23.04.2019).
27. Тектонічна будова території України. *Бібліофонд* : веб-сайт. URL :
<https://www.bibliofond.ru/view.aspx?id=608387>
(дата звернення: 21.06.2019).
28. Транспорт. Про Україну : веб-сайт. URL :
<https://we.org.ua/topics/transport/> (дата звернення: 12.10.2019).
29. Транспортні вузли та транспортна система України. *Пятифан* : веб-сайт. URL :
<http://5fan.ru/wievjob.php?id=68345> (дата звернення: 17.10.2019).
30. Українська кухня. *Файловий архів студентів* : веб-сайт. URL :
<https://studfile.net/preview/5433759/page:5/> (дата звернення: 21.10.2019).
31. Цікаві факти про Азовське море. *Тут цікаво* : веб-сайт. URL :
<http://tut-cikavo.com/svit/moria-ta-okeany/602-tsikavi-fakti-pro-azovske-more> (дата звернення: 13.09.2019).
32. Цікаві факти про корисні копалини України. *Довідник цікавих фактів та корисних порад* : веб-сайт. URL :
<https://dovidka.biz.ua/tsikavi-fakti-pro-korisni-kopalini/> (дата звернення: 27.09.2019).
33. Цікаві факти про рослини України. *Довідник цікавих фактів та корисних порад* : веб-сайт. URL :
<https://dovidka.biz.ua/tsikavi-fakti-pro-roslini-ukrayini/> (дата звернення: 07.10.2019).
34. Чорне та Азовське моря. *Вечер в Карпатах* : веб-сайт. URL :
<https://vechervkarpath.at.ua/index/0-536> (дата звернення: 17.09.2019).
35. 40 років тому помер славетний авіаконструктор Ігор Сікорський. *Українські національні новини* : веб-сайт. URL :
<https://www.unn.com.ua/uk/news/991743-40-rokiv-tomu-pomer-slavetniy-aviakonstruktor-igor-sikorskiy> (дата звернення: 10.06.2019).
36. 6 фактів про транспорт України. *Кременчуцьке громадське ТВ* : веб-сайт. URL :
<https://kgtv.com.ua/2015/08/6-faktiv-pro-transport-ukrayini/>
(дата звернення: 17.10.2019).

Навчальне видання

**Костриця Наталя Миколаївна
Зозуля Ірина Євгенівна**

РОЗВИТОК МОНОЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ В ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ

Навчальний посібник

Рукопис оформлено: *Н. Костриця, І. Зозуля*

Редактор *О. Ткачук*

Оригінал-макет підготовлено: *О. Ткачук*

Підписано до друку 09.01.2020.
Формат 29,7×42¼. Папір офсетний.
Гарнітура Times New Roman.
Друк різнографічний. Ум. друк. арк. 6,29.
Наклад 50 (1-й запуск 1–21) пр. Зам. № 2020-006.

Видавець та виготовлювач
Вінницький національний технічний університет,
інформаційний редакційно-видавничий центр.
ВНТУ, ГНК, к. 114.
Хмельницьке шосе, 95,
м. Вінниця, 21021.
Тел. (0432) 65-18-06.
press.vntu.edu.ua;
E-mail: kivc.vntu@gmail.com.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
серія ДК № 3516 від 01.07.2009 р.